

Ο ερωτικός Βοκκάκιος στη σύγχρονη Ελλάδα¹

Άννα Θέμου

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η διερεύνηση της τύχης του Βοκκακίου στην Ελλάδα συνιστά ένα πεδίο έρευνας εξαιρετικά ενδιαφέρον αλλά ακόμη αρκετά σκοτεινό². Περαιτέρω αναζητήσεις θα οδηγούσαν πιθανότατα στον εντοπισμό λησμονημένων κειμένων συνδεδεμένων με τη μορφή του, στην ταυτοποίηση άγνωστων δημιουργών ορισμένων ανυπόγραφων, στην επισήμανση και τον προσδιορισμό σχέσεων έγκριτων διανοούμενων με το έργο του μέσα από νέες οπτικές. Ο Βοκκάκιος μεταφράστηκε, διασκευάστηκε, απλοποιήθηκε³, ενέπνευσε⁴. Απασχόλησε κορυφαίους λογοτέχνες και επιφανείς κριτικούς της χώρας. Τον συναντάμε σε ελληνόγλωσσες Ιστορίες της λογοτεχνίας (ιταλικής, νεοελληνικής,

¹ Εκτενέστερη εκδοχή ομότιτλης ανακοίνωσης στην Α΄ Συνεδρία της επετειακής Επιστημονικής Ημερίδας *La Grecia di Boccaccio* (3/6/2013). Διοργάνωση: Ιταλικό Ινστιτούτο Αθηνών, Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας Ε.Κ.Π.Α., Ιδρύματα «Μανιατάκειον» και «Κακογιάννης», Oranona Teatro di Certaldo. Υπό την αιγίδα του Ιδρ. «Ente Nazionale Giovanni Boccaccio».

² «Ένα ανοικτό πεδίο έρευνας»· βλ. Elena Capellaro, *Η νεοελληνική τύχη του Βοκκάκιου*, διδ. διατριβή (αδημοσίευτη), τριμελής επιτροπή: Κ. Κασίνης, Β. Αθανασόπουλος, Γ. Ζώρας, Ε.Κ.Π.Α., Αθήνα 2003, σ. 16. Συμπεραίνεται ότι «η νεοελληνική λογοτεχνία δεν είναι boccaccesca» με αποτέλεσμα να χαθεί στην Ελλάδα «το στοιχείο που στα ιταλικά λέγεται boccaccesco»· ό.π., σσ. 233, 238. Τμήματα της μελέτης δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό *Σύγκριση* («Επιδράσεις του Βοκκακίου στον Απόκοπο του Μπεργαδή», «Από τον Βοκκάκιο στον Χορτάτση. Συμβολή για τις πηγές της *Ερωφίλης*», «Συμβολή για τις πηγές των *Ερωτικών Ονείρων* του Μαρίνου Φαλιέρου», «Η πρώτη νεοελληνική μετάφραση του Βοκκάκιου. *Ο Θησεύς και γάμοι της Αιμιλίας*»· βλ. *Σύγκριση*, τχ. 15 (10/2004), σσ. 114-131, τχ. 16 (11/2005), σσ. 189-200, τχ. 19 (11/2008), σσ. 113-130, τχ. 20 (2/2010), σσ. 83-118. Για την τύχη του στη χώρα, βλ. Ζώξη Ζωγραφίδου, *Η παρουσία της ιταλικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα (1900-1997)*, παρατηρητής, Θεσ/νίκη 1999, σσ. 24, 31, 33-34, 38, 41, 52, 138, 141, 147, 157, 171, 175-176, 187, 201, 221, 229, 262 (πηγή για μεταφράσεις του 20ού αιώνα που εξετάζονται στη διατριβή) και Zozi Zografidou, «Sulla fortuna del Boccaccio in Grecia», στο της ιδίας *Voci italiane in Grecia*, Aracne editrice, Roma 2013, σσ. 117-129.

³ Giovanni Boccaccio, *Il decameron. Riduzione e adattamento delle novelle più rappresentative*, διασκευή Roberto Tartaglione, Perugia, Αθήνα 1994.

⁴ Από το *Δεκαήμερο* εμπνεύστηκε π.χ. ο συγγραφέας θεατρικών κειμένων και λαϊκός στιχουργός Σταύρος Μελισσινός (Stavros Melissinos) το έργο *Αχ, αυτός ο ... Βοκκάκιος ... ή παιχνίδια του Σαραντάμερου (Κωμωδία Τρίπρακτη) - Oh, that naughty ... Boccaccio... (A comedy in three acts)*, μτφ. Alex Roukas, (διγλώσση) έκδοση του συγγραφέα, Αθήνα 1966 (Stavros Melissenos, *Oh, ce villain Boccaccio!*, traduit par Michel Bonnet, Athènes 1979). Πρβλ. I.1, III.1, III.4, VI.10, VII.9. Ως γνωστό, διηγήματα του *Δεκαημέρου* (VII.7, VII.9), μελετήθηκαν ως πηγή έμπνευσης έργων π.χ. «του Ιακώβου Τριβώλη [...] και Ιωάννου Βηλαρά, αμφότερα εμπνευσμένα από την Εβδόμη ημέρα, ήτις περιέχει διηγήματα, εν οis [...] περιγράφει μέχρι ποίου σημείου δύναται να φθάση το θάρρος και η τόλμη των υπό τυφλού έρωτος κατεχομένων γυναικών, αίτινες δεν διστάζουν, χάριν των εραστών των, ουχί μόνον να απατήσουν τους συζύγους των, αλλά και να περιπαίζουν τούτους κατά τρόπον όλως πρωτότυπον και ριποκίνδυνον»· βλ. Γεώργιος Θ. Ζώρας, «Διηγήματα του Βοκκακίου πρότυπα του Τριβώλη και του Βηλαρά», *Μελέται, Σπουδαστήριο Νεοελληνικής Φιλολογίας του Παν/μίου Αθηνών*, Αθήναι 1957, σσ. 7-48. Το παράθεμα στη σ. 9.

βυζαντινής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας), του πνεύματος και του πολιτισμού⁵, σε μελετήματα για το μυθιστόρημα και το διήγημα⁶, σε ανθολογίες πεζογραφίας ή ποίησης. Μελετήθηκε σε επιστημονικές πραγματείες (π.χ. συγκριτολογικές), προσεγγίστηκε σε διαλέξεις και σεμινάρια. Τα δημιουργήματα και οι επιδράσεις του κέντρισαν το ενδιαφέρον Ελλήνων ερευνητών, Καθηγητών Πανεπιστημίων και φιλόλογων.

Στο πλαίσιο μιας περαιτέρω διερεύνησης της απήχησης του λογοτέχνη στην Ελλάδα, επέλεξα να εστιάσω προς στιγμήν στην εικόνα που αποκομίζουμε για την αισθησιακή πλευρά του, τη δεσπίζουσα και ίσως την πιο θελκτική, στη σχέση του με τον έρωτα, όπως αναδεικνύεται από τη συγκριτική εξέταση έργων δημοσιευμένων από τις αρχές του Εικοστού αιώνα μέχρι σήμερα, κυρίως κριτικών δοκιμίων, άρθρων και εγκυκλοπαιδικών λημμάτων. Ιδιαίτερη βαρύτητα έδωσα στα εισαγωγικά κείμενα των ελληνικών αυτοτελών εκδόσεων του *Δεκαημέρου* (πλήρων ή αποσπασματικών) καθώς και σε αναφορές εγκυκλοπαιδίων και βιογραφικών λεξικών στον Βοκκάκιο⁷ ως τώρα αθησαύριστες.

⁵ Εκτός από όσες αναφέρονται στις σημειώσεις της παρούσας μελέτης, βλ. ενδεικτικά: Ηλίας Π. Βουτιερίδης, *Σύντομη Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (1900-1930). Τρίτη έκδοση με συμπλήρωμα του Δημήτρη Γιάκου (1931-1976)*, Εκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, Αθήναι 1976, σσ. 70, 136, 151-153, 168, 170-171, 186, 224· Κρουμπάχερ [= Καρλ Κρουμπάχερ], *Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας*, μεταφρασθείσα υπό Γεωργίου Σωτηριάδου, Τόμ. Γ', Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, Εν Αθήναις 1900, σσ. 119, 134, 139, 163-165, 168, 213· Αντιγόνη Βλαβιανού (φιλολογική επιμ. έκδοσης), *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας. Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων*, Έκδοση του Ε.Α.Π., Πάτρα 2008, σσ. 40-52· Annick Benoit-Dussausoy, Guy Fontaine (διεύθυνση έκδοσης), *Ευρωπαϊκά Γράμματα. Ιστορία της Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας*, Τόμ. Α', εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 1992, σσ. 278-285, 304-313· Will Durant, *Παγκόσμιος ιστορία του πολιτισμού*, Τόμ. Ε' (Αναγέννησις), μτφ. Άρη Αλεξάνδρου, Γενική επιμ. Μιχ. Π. Γρηγόρη-Κασ. Κουκουλά, Εκδοτικός οίκος Αφοί Συρόπουλοι Ο.Ε., Αθήναι 1970, 21-23, 37, 44-50, 57, 59-62, 64, 99, 153, 371, 440· Erich Auerbach, *Μίμησης. Η εικόνα της πραγματικότητας στη Δυτική Λογοτεχνία*, μτφ. Λευτέρης Αναγνώστου, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2005, σσ. 269-302.

⁶ Βλ. ενδεικτικά Άγγελος Φουριώτης, *Το μυθιστόρημα. (Από το 2000 π.Χ έως το 1700 μ.Χ)*, Δίφρος, Αθήνα 1959, σσ. 20, 56, 83-84, 171-174, 232-236, 263-266, 274, 278, 302, 313-317, 344· Γιώργος Βαλέτας, *Το Νεοελληνικό διήγημα. Η θεωρία και η ιστορία του*, εκδόσεις Φιλippότης, Αθήνα 1983², σσ. 30-32, 58· Ian Reid, *Το Διήγημα*, μτφ. Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη, Ερμής, Αθήνα 1982, σσ. 22-23, 33-36· *Το διήγημα. Στην Ελληνική και στις ξένες λογοτεχνίες. Θεωρία-Γραφή-Πρόσληψη*, επιμ.-εισαγωγή Ελένη Πολίτου-Μαρμαρινού, Σοφία Ντενίσση, Εκδόσεις Gutenberg 2009, σσ. 13, 128-129, 165· Λάκης Προγκίδης, *Η κατάκτηση του μυθιστορήματος. Από τον Παπαδιαμάντη στον Βοκκάκιο*, μτφ. από τα γαλλικά Γιάννης Κιουρτσάκης, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 1998, σσ. 26-28, 30, 190-201, 214-218, 248-251, 265-266, 301-326, 329-335, 384. Κατά τον Προγκίδη, από τον Ευρωπαίο Βοκκάκιο θα γινόταν αποδεκτός ο Σκιαθίτης, «βυζαντινο-δυτικό κράμα», σε αντίθεση με τους συμπατριώτες του. Εγκολπώθηκε και εμπλούτισε τον νεωτερισμό που αναγγέλλει η τέχνη του μυθιστορήματος. Ο πρωταγωνιστής Ν. από *Τα Ρόδιν' ακρογιάλια* παραλληλίζεται με ακροατή του *Δεκαημέρου*. Για τις θεωρήσεις του, ο Προγκίδης δέχθηκε δριμύτατη κριτική· βλ. Άρης Μαργακόπουλος, *Διαφθορές, Εραστές, Παραβάτες. Για την ανα-θεώρηση της νεοελληνικής πεζογραφίας. [Λογοτεχνία / Το δοκίμιο]*, ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2005, σσ. 179-182, 184-185, 196, 355 και του ίδιου «Χωρίς καλυμμαύκι», εφημ. *Το Βήμα*, 06/09/1998.

⁷ Για τη σύνταξη του κειμένου, έλαβα υπόψη λήμματα των ίδιων εγκυκλοπαιδίων σε διαφορετικές εκδόσεις καθώς και άλλα όπου δεν παραπέμπω. Βλ. ενδεικτικά. Α. Τ. [= Αλέξανδρος Γ. Τσιούνης],

Από τις εκδόσεις του δημοφιλέστερου βιβλίου του, σταχυολογημένες μέχρι τα τέλη του προηγούμενου αιώνα⁸, σημαντική θεωρείται η απόδοση του δοκιμιογράφου και κριτικού Γεράσιμου Σπαταλά, γνωστού και ως μεταφραστή κορυφαίων ποιητών της αρχαίας Ελλάδας και της Ιταλίας. Τυπώθηκε από τις εκδόσεις του Πέτρου Δημητράκου με πρόλογο του ακαδημαϊκού Σπύρου Μελά (1950)⁹. Ο Επτανήσιος διανοούμενος είχε αποδώσει σε πρώτο στάδιο ορισμένες εκλογές από το *Δεκαήμερο*, που κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις «Χαραυγής» (1924)¹⁰ καθώς και Π.

«Βοκκάκιος», *Φάρος. Μεγάλη Γενική Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 4 (Βεδισμός-Γεράσιμος), Εκδόσεις Φάρος Α.Ε., Αθήνα 1981². Δ.Β., «Βοκκάκιος Τζιοβάννι», *Παγκόσμια Σύγχρονη Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 3 (ασβ-βοτ), Μαλλιάρης-Παιδεία, Θεσ/νίκη 1992-1993 (ζ' έκδοση ανανεωμένη), σ. 318. Σ.Χ., Θ.Κ. [= Σοφία Χατζηιωαννίδου, Θεοδόσης Κοντάκης], «Boccaccio Giovanni [sic]», *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα-έργα-ρεύματα-όροι*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007· ανυπόγραφα: «Βοκκάκιος Ιωάννης», *Παγκόσμιος χρυσή εγκυκλοπαίδεια των νέων. Βιογραφίαι*, υπό την εποπτεία του Ακαδημαϊκού κ. Κ. Κωνσταντίνου, βραβείο Ακαδημίας Αθηνών, Εκδοτικός οίκος Σ. Μαλαθούνης, Σ. Τσιούνης Ο.Ε., Αθήναι χ.χ.· «Βοκκάκιος», *Επιστήμη & Ζωή*, Τόμ. 3 (ατόλη-γιαοσκώληκες), Εκδοτικές και εμπορικές επιχειρήσεις Χατζηϊακώβου Α.Ε., Θεσ/νίκη χ.χ. «Σύντομη παρουσίαση» του *Δεκαήμερου* στο λήμμα (στο εξής λ.) «λογοτεχνία», *Επιστήμη & Ζωή*, Τόμ. 11 (Λευτερνία-Μάλανγκ).

⁸ Για εκδόσεις του *Δεκαήμερου*, βλ. και Κ. Γ. Κασίνης, *Βιβλιογραφία των ελληνικών μεταφράσεων της ξένης λογοτεχνίας ΙΘ'-Κ'αι. Αυτοτελείς εκδόσεις*, Τόμ. 2 (1901-1950), Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων, Αθήναι 2013, σσ. 47, 163-164, 259, 407, 422, 457. Ο Καθηγητής, έχοντας ως πηγή κατάλογο μυθιστορημάτων που εκδόθηκαν από τον Μιχαήλ Ι. Σαλίβερο στο οπισθόφυλλο έργου (έκδ. 1914) του Charles Paul de Kock, αναφέρει τον τίτλο Βοκακίου, *Δεκαήμερος, ήτοι 100 Διηγήματα. Μετάφρασις εκ του Ιταλικού, μετ' εικόνων*, καθώς και μια συλλογή τεσσάρων διηγημάτων, που κυκλοφόρησε από το Εκδοτικόν Γραφείον του «Κέντρον» (Εν Αθήναις, 1924)· ό.π., σσ. 457, 163 αντίστοιχα. Ο Χατζιώτης γράφει ότι *Η Δεκαήμερος* εκδόθηκε από τον Βασίλειο Τσαγγάρη (1902), θεωρώντας το έργο ενδεικτικό της εκδοτικής τακτικής του, της ροπής προς τα «λαϊκά» αναγνώσματα· βλ. Κώστας Χατζιώτης, *Βιβλιοπωλεία και εκδοτικοί οίκοι της Αθήνας (1900-1950)*, Τόμ. Β', Αθηναϊκή Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001, σ. 77.

⁹ Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις εκ του ιταλικού πρωτοτύπου]*, μτφ.-εισαγωγή Γ. Σπαταλάς, πρόλογος Σπ. Μελάς, Τόμ. Α', εκδοτικός οίκος Πέτρου Δημητράκου Α.Ε., Αθήναι [1950]. Ο ίδιος ο μεταφραστής, σε βιογραφικό σημείωμα «Προς τη Γενική Παγκόσμιο Εγκυκλοπαίδεια "Πάπυρος Larousse"», την αναφέρει ως «Ιωάν. Βοκκάκιου "Το Δεκαήμερο" (εκλογές από το έργο) Αθήνα 1950». Εξεδόθη μόνο ο Τόμ. Α', με τα διηγήματα της 1^{ης} και 2^{ης} ημέρας, όπως προκύπτει από καταγραφές του, π.χ. «"Το Δεκαήμερο" [...] vol. 1^ο primo e secondo giorno» (χειρόγραφο). Σώζεται το «Ιδιωτικόν συμφωνητικόν» (3/12/1949) με το οποίο «αναλαμβάνει δια λογαριασμόν του Εκδοτικού οίκου Πέτρου Δημητράκου την μετάφραση εκ του Ιταλικού ολοκλήρου του έργου "ΤΟ ΔΕΚΑΗΜΕΡΟΝ"». Ο εκδότης δικαιούται να εκδίδει το έργο σε έναν ή περισσότερους τόμους και «να προβαίνει εις έκδοσιν κατ' εκλογήν διηγημάτων του έργου». Τα παραπάνω στοιχεία όπως και όσα αναφέρονται στις σημ. αρ. 10 και αρ. 11 της παρούσας μελέτης, συνέλεξα από καταγραφές του Σπαταλά –καταλόγους έργων του, βιο-εργογραφικά σημειώματα (χειρόγραφα και δακτυλογραφημένα) κ.ά. –, που φυλάσσονται στο Αρχείο «Σπαταλάς Γεράσιμος και Λαμπίση Έλδα» (ΕΛΙΑ).

¹⁰ Ο Σπαταλάς αναφέρει το έργο ως εξής: «"Εκλογές από το Δεκαήμερο" κατά μετάφρασιν Γερ. Σπαταλά (εκδ. "Χαραυγής", 1924)»· βλ. Γ. Σ. Σπαταλάς, λ. «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, ιδρυτής-ιδιοκτήτης Παύλος Δρανδάκης, Τόμ. 7, (Βελτίωσις-Βωψ), Έκδοσις δευτέρα ενημερωμένη δια συμπληρωμάτων, Εκδοτικός οργανισμός «Ο Φοίνιξ» Ε.Π.Ε., Αθήναι χ.χ. [1957?], σ. 469. Βλ. επίσης Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, μτφ. καμωμένη από το Γεράσιμο Σπαταλά, Τόμ. Α', Αθήναι χ.χ.· Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον. 16 αυτοτελή διηγήματα*, Τόμ. 2 [Σειρά Β'], μτφ. Γ. Σπαταλάς, Εκδόσεις «Χαραυγής», Αθήναι χ.χ. [1926;]. Φυλάσσεται χειρόγραφο συμφωνητικό με τον Εκδοτικό Οίκο «Χαραυγή» (Γεράσιμου Λαμπρίδη) με το οποίο ο Κερκυραίος λόγιος αναλαμβάνει να μεταφράσει «εκ του ιταλικού κειμένου "Il Decamerone" [...] δύο σειρές διηγημάτων, εκάστη των οποίων να είναι περίπου δέκα τυπογραφικά φύλλα κοινού βιβλίου του Οίκου

Παπαγεωργιάδη & Σ^{ίας} (1940)¹¹. Ιδιαίτερως αξιόλογη και επιμελημένη κρίθηκε η μετάφραση του πεζογράφου και θεατρικού συγγραφέα Κοσμά Πολίτη [= Παρασκευάς Ταβελούδης] (1966), με πρόλογο του διαπρεπούς ιστορικού της φιλοσοφίας και πανεπιστημιακού Καθηγητή Mario Montuori¹², τότε διευθυντή του Ιταλικού Ινστιτούτου και αργότερα αντεπιστέλλοντος μέλους της Ακαδημίας Αθηνών. Προσεγμένη, πιστή και πλήρης χαρακτηρίστηκε η πιο πρόσφατη μετάφραση του Νίκου Σαρλή, *Το Δεκαήμερο*, της σειράς «Κλασικά Παπύρου» (1972), η οποία ανατυπώθηκε από τις εκδόσεις D^e Agostini Hellas (2000)¹³. Δεν είναι άγνωστη και η απόδοση του Μανώλη Βατάλα, εκδόσεων Σπύρου Δαρεμά (1971)¹⁴.

Στο εμπόριο κυκλοφορεί η κλασική και αξιομνημόνευτη πλήρης μετάφραση του Πολίτη, αναδημοσιευμένη από τις εκδόσεις «γράμματα»¹⁵. Τα «γράμματα» επανεκτύπωσαν επιπλέον τις εκλογές από το *Δεκαήμερο* στην απόδοση του Σπαταλά¹⁶. Βρίσκουμε επίσης μια επιλογή *Ιστοριών από το* [συγκεκριμένο]

του» (4 Μαρτίου 1926). Σε χειρόγραφό του, ο ίδιος καταγράφει την έκδοση, π.χ. ως εξής: «Ιωάν. Βοκκάκιου “Το Δεκαήμερο” (εκλογή σε δύο τόμους) 1926. (Επίσης Πρώτη και Δεύτερη μέρα με προλεγόμενα) 1944»· βλ. βιογραφικό σημείωμα με συνοδευτική επιστολή «προς Χ. Πάτση» (υπό την κατηγορία «Μεταφράσεις στο πεζό»). Ως δίτομη και εκδοθείσα το 1926 την αναφέρει και σε καταλόγους έργων ή βιο-εργογραφικά σημειωμάτά του, π.χ.: «Scelte novelle dal Decamerone (2 volumi)» ή «Ι. Βοκκάκιου “Εκλογές από το Δεκαήμερο” Τόμοι 2 1926». Η ίδια (βάζει ομοιωματικά) από τις «Εκδ. Π. Παπαγεωργιάδη 1940».

¹¹ Ιωάννου Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, μετάφρασις Γ. Σπαταλά, Εκδοτικός οίκος Π. Παπαγεωργιάδης και Σ^{ΙΑ}, Αθήναι χχ. Ο ίδιος αναφέρει την έκδοση, ήδη χρονολογημένη, π.χ. ως «Βοκκακίου “Εκλογές από το Δεκαήμερον” Έκδ. Π. Παπαγεωργιάδη 1940», «β’ έκδοση» ή «Νέα έκδοση». Διατηρείται το «Ιδιωτικόν συμφωνητικόν» με τον Παν. Παπαγεωργιάδη (δακτυλογραφημένο) παραχώρησης από τον Σπαταλά του δικαιώματος της β’ έκδοσης της μετάφρασής του (15/2/1940). Τούτη «θα δύναται να γίνη εις ένα τόμον ή εις δύο τομίδια».

¹² Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [εικονογραφημένο]*, μτφ. Κοσμάς Πολίτης, εισαγωγή και πρόλογος Mario Montuori, εκδοτικός οίκος Χρήστου Γιοβάνη, Αθήνα 1966. Εν είδει εισαγωγής παρατίθενται αποσπάσματα από την *Ιστορία της Ιταλικής Λογοτεχνίας* του «εκλεκτού κριτικού Francesco De Sanctis», υποδεδειγμένα από τον Montuori, χρονολογικός πίνακας και επιλεγμένες εγκωμιαστικές κριτικές για τον Βοκκάκιο. Το βιβλίο παρουσιάστηκε στο Ιταλικό Ινστιτούτο Αθηνών από τον Καθηγητή Γεώργιο Ζώρα (29/6/1966). Η πρόσκληση φυλάσσεται στο αρχείο της οικογένειας. Για τον Montuori, βλ. Γιώργος Πράτσικας, «Ο νέος διευθυντής του Ιταλικού Ινστιτούτου», *Νέα Εστία*, Έτος ΛΘ’, Τόμ. 76, [τχ. 910 (1/6/1965)] σσ. 751-752 και Μενέλαος Παλλάντιος (πρόεδρος), «Εκτακτος συνεδρία της 19^{ης} Απριλίου 1983 (Επίσημος υποδοχή του αντεπιστέλλοντος μέλους της Ακαδημίας, κ. Mario Montuori. Χαιρετισμός και προσφωνήση)», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών*, Έτος 1983, Τόμ. 58, τχ. 2, Γραφείο δημοσιευμάτων της Ακαδημίας Αθηνών, Εν Αθήναις 1984.

¹³ Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερο*, Τόμ. 1-4, μτφ. Νίκος Σαρλής, Έκδοσις της «Πάπυρος Πρεσς Ε.Π.Ε.», Αθήνα 1972· Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 1+2, μτφ.-πρόλογος Ν. Σαρλής, D^e Agostini Hellas, Αθήνα 2000. Η Capellaro αναφέρει τη μετάφραση του Σαρλή από τον «Πάπυρο» ως την «πιο πρόσφατη»· βλ. Ε. Capellaro, *Η νεοελληνική τύχη του Βοκκάκιου*, ό.π., σ. 195. Η επανέκδοσή της, όπως με πληροφόρησε η κόρη του, έγινε εν αγνοία του μεταφραστή!

¹⁴ Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Εκδοση ολοκληρωμένη]*, πρόλογος-επιμ. Μανώλη Βατάλα, Εκδόσεις Σπύρου Δαρεμά, Αθήνα [1971]. Πρόκειται ουσιαστικά για επιλογή 78 διηγημάτων.

¹⁵ Βοκάκιος, *Δεκαήμερον*, Τόμ. 1+2, μτφ. Κοσμάς Πολίτης, γράμματα, Αθήνα 1993. Η μετάφραση διανεμήθηκε μαζί με την *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* στις 23/5 και 30/5/2010.

¹⁶ Σχετικά με την έκδοση (*Το Δεκαήμερον. Επιλογή*, 1982), βλ. Ζ. Zografidou, «Sulla fortuna del Boccaccio in Grecia», ό.π., σ. 126.

Δεκαήμερο, του ίδιου εκδοτικού οίκου, 25 νουβελών¹⁷, σε σειρά που διαδοχικά μάς μεταφέρει στις πιο σοκαριστικές, υπό συντομότητα τίτλους, μεταξύ των οποίων ενδεικτικοί είναι οι εξής: «Η ερωμένη του άντρα και της γυναίκας» [= V.10], «Ο κερατωμένος στο βαρέλι» [= VII.2], «Ο κερατωμένος στην κασέλα» [= VIII.8], «Η ντόνα Τζεμάτα μεταμορφώνεται σε φοράδα» [= IX.10], «Κρεβατομπερδέματα» [= IX.6]. Οι πρόσφατες επιλογές κλείνουν προς τα πιο τολμηρά διηγήματα. Εκλογή διηγημάτων από τα πλέον πικάντικα αποτελούσε *Το δεκαήμερον* που τυπώθηκε το 1932 από τις λαϊκές εκδόσεις της *Εσπερινής*, διασκευασμένο από τον Α. Κ.¹⁸. Το 2007 κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις της εφημερίδας *Το Ποντίκι* οι νουβέλες της τρίτης ημέρας, σε απόδοση Σπύρου Κίντζιου¹⁹. Διαβάζοντας την εισαγωγή τους, υπογεγραμμένη από τον εκδότη («Π»), αποκομίζουμε την εντύπωση ότι όλες οι ιστορίες του *Δεκαήμερου* είναι τολμηρές. Οι αφηγητές, οι έντιμοι νέοι του Βοκκάκιου, αποτραβηγμένοι σε ειδυλλιακό περιβάλλον, εδώ «ανακαλύπτουν τον ερωτισμό τους». *Το Ποντίκι* την ίδια χρονιά τύπωσε και μια *Ανθολογία μυστηρίου*, μεταφρασμένη από την Τζουλιάννα Μπαρουζή, όπου περιλαμβάνεται η νουβέλα «Βάζοντας τον διάβολο στην κόλαση»²⁰ [= III.10]. Η ίδια νουβέλα με τίτλο «Πώς μπαίνει ο διάβολος στην κόλαση» καθώς και «Ο μουγκός κηπουρός» [=III.1], μαζί με τις σκανδαλώδεις «Ζωές μοναχών» του Πιέτρο Αρετίνο, είχαν περιληφθεί στην ανθολογία ερωτικών κειμένων του Αλέκου Γιώργα, που κυκλοφόρησε το 1994 από τις Εκδόσεις Καστανιώτη²¹. Η ερωτική συνιστώσα, ο απολαυστικός χαρακτήρας του έργου και η ύπαρξη πονηρών υπονοούμενων, τεκμηριωμένη με παραδείγματα,

¹⁷ Βοκάκιος, *Ιστορίες από το «Δεκαήμερον»*, μτφ. Κ. Πολίτης, γράμματα, Αθήνα 2011.

¹⁸ Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον. Διασκευή υπό Α.Κ.. Κλασικών έργων της εποχής του Μεσαίωνα*, Αι λαϊκά εκδόσεις της «Εσπερινής», Αθήνα 1932. [ΑΚ= Νίκος ή Λούκας Χατζηγιαννακού (Λουκής Ακρίτας);]· βλ. Κυριάκος Ντελόπουλος, *Νεοελληνικά φιλολογικά ψευδώνυμα. 1800-2004 (Νέα συμπληρωμένη έκδοση)*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2005³, σσ. 27, 399. Πρβλ.: Η μετάφραση του Λυγεράκη *Η δεκαήμερος*, (συλλογή 48 διηγημάτων, Έκδοση Φέξη, 1892) εγκαινίασε μια σειρά λαϊκών εκδόσεων, που κυκλοφόρησαν τον 20όν αιώνα σε τευχίδια [π.χ. του περιοδικού *Αφροδίτη* (1917) και της *Εσπερινής* (1932)] και γνώρισαν μεγάλη επιτυχία εξαιτίας των τολμηρών θεμάτων τους· βλ. Viki Patsiou, «*Adattamenti narrativi del Decamerone in greco (XVIII-XIX secoli)*», μτφ. Anna Di Benedetto Zimbone, στο Mario Vitti (επιμ.), *Testi letterari italiani tradotti in Greco (dal 500 ad oggi)* [= Atti del IV Convegno di Studi Neogreci, Viterbo 20-22 maggio 1993], Rubbettino, Soveria Manelli (Catanzaro) 1994, σ. 249. Κατά τις αρχές του 20ού αι. από τις εκδόσεις Φέξη κυκλοφόρησε και το Η. Chirot, Α. Duru, *Βοκκάκιος. (Boccace). Οπερέττα εις πράξεις 4*, μουσική Franz De Suppé, μτφ. Β. Βεκιαρέλλη, εκδοτικός οίκος Γεωργίου Φέξη, Εν Αθήναις χ.χ.

¹⁹ Βοκάκιος, *Δεκαήμερον. Τρίτη ημέρα*, μτφ. Σπ. Κίντζιος, διόρθωση Κώστας Θεός, εκδόσεις «Το Ποντίκι», Αθήνα 2007.

²⁰ Λουίζα Μέι Άλκοτ κ.ά, *Ανθολογία μυστηρίου*, μτφ. Τζ. Μπαρουζή, εκδόσεις «Το Ποντίκι», Αθήνα 2007, σσ. 81-88.

²¹ Α. Γιώργας (επιλογή-πρόλογος-μτφ.), *Το ειδύλλιο του ρόδου και άλλα ερωτικά κείμενα μέχρι και το 17ο αιώνα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1994, σσ. 143-151, 184-191. Τα κείμενα του Αρετίνο «Ζωές μοναχών (απόσπασμα)», «Διάλογος (απόσπασμα)» και «Η ζωή των παντρεμένων», στις σσ. 63-69, 197-200 και 210-215. Ο ανθολόγος αναφέρει ότι χρησιμοποίησε ψευδώνυμο· ό.π., σ. 12.

προβάλλονταν και στην εισαγωγή των μεταφρασμένων από τη Ζωή Βαλάση 17 ιστοριών από το *Δεκαήμερο* του 1993²², δίχως ωστόσο να αποσιωπηθεί η θεματική ποικιλία. Το ίδιο έτος ήρθαν στο φως από τις εκδόσεις «Νέστορα» *Επιλογές από το Δεκαήμερο* σε μετάφραση του Περικλή Ροδάκη²³. Πρόκειται για μια επιλογή απευθυνόμενη «κυρίως σε παιδιά και νέους», σύμφωνα με τον πρόλογο του εκδότη (Δημ. Αντωνόπουλου), «μέσα από τα καλύτερα διηγήματα του πολυσυζητημένου για την αθυροστομία του και τις πιπεράτες διηγήσεις τού “Δεκαήμερου”», κατά την κριτική του Θανάση Παπαθανασόπουλου²⁴. Ο εκδότης τονίζει τη δική του προσφορά: «το Δεκαήμερο έχει ελάχιστες εκδόσεις στην Ελλάδα και την τελευταία εικοσαετία λείπει παντελώς από τα βιβλιοπωλεία»²⁵.

Ο Βοκκάκιος του *Δεκαήμερου* αναφέρεται ως χαρακτηριστικό παράδειγμα «ερωτικού» λογοτέχνη μαζί με τον «Πετρώνιο του Σατυρικού»²⁶. Άρθρα εφημερίδων, δημοσιεύματα στον περιοδικό τύπο και το διαδίκτυο αναδεικνύουν τη σημασία του *Δεκαήμερου* στην ερωτική λογοτεχνία και το προκλητικό για την εποχή περιεχόμενο. Υπογραμμίζουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο του έρωτα στις αφηγήσεις²⁷. Ο ερωτικός χαρακτήρας μαζί με την αντιεκκλησιαστική στάση πολλών διηγημάτων, καταγράφεται ως λόγος που το κατέστησε «γνωστό, αν όχι περιβόητο»²⁸. «Το πονηρό

²² Βοκάκιος, *17 ιστορίες από το Δεκαήμερο*, μτφ. Ζ. Βαλάση, εκδόσεις «Γνώση», Αθήνα 1993.

²³ Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο. Βιογραφία-Ανάλυση-Εποχή* [*Επιλογές από Το Δεκαήμερο*], μτφ. Π. Ροδάκης, εκδόσεις «Νέστορας», Αθήνα 1993.

²⁴ «Μια αξιόλογη εκδοτική προσπάθεια, τη στιγμή μάλιστα που ο Βοκάκιος λείπει για χρόνια από την ελληνική αγορά»· βλ. Θ. Παπαθανασόπουλος, «Ένας αλλιώτικος Βοκάκιος», *Νέα Εστία*, Έτος ΕΞ', Τόμ. 134, [τχ. 1590 (1/10/1993)], σσ. 1307-1308.

²⁵ «Λίγα λόγια για αυτή την έκδοση», στο Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο. Βιογραφία-Ανάλυση-Εποχή*, ό.π., σ. 5.

²⁶ Κώστας Σταματίου, *Το βιβλίο και ο χρόνος (1979-1991)*, Τόμ. Α' (1979-1987), πρόλογος Κώστας Ρεσβάνης, επιλογή κειμένων Θανάσης Θ. Νιάρχος-Βάσω Κυριαζάκου, επίμετρο Θ. Νιάρχος, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2004, σ. 255. Σύμφωνα με πληροφορίες του συγγραφέα (δημοσιογράφου, κριτικού και μεταφραστή), σε μια εποχή όπου «χριστιανισμός και (μικρο) αστισμός, είχαν κάνει την ελληνική κοινωνία τρομερά συντηρητική, σχεδόν πουριτανική [...] βιβλία κλασικά, όπως του Βοκκάκιου ή [...] του Πετρώνιου, κυκλοφορούσαν σχεδόν “υπό τον μανδύα” κι οι εκδότες κινδύνευαν ανά πάσα στιγμή να καταδικαστούν με το νόμο περί... “ασέμνων”»· βλ. του ιδίου, *Το βιβλίο και ο χρόνος (1979-1991)*, Τόμ. Β' (1988-1991), ό.π., σ. 1134. Για τον ερωτισμό του Βοκκάκιου, βλ. επίσης τις σσ. 46 και 1291 του Τόμ. Α' και Τόμ. Β' αντίστοιχα.

²⁷ Βλ. ενδεικτικά Γιώργος Βαϊλάκης, «Βασικός πρωταγωνιστής των αφηγήσεων, ο έρωτας. Βοκκάκιος, Ιστορίες από το “Δεκαήμερον”» και «Βοκάκιος: “Το Δεκαήμερο”» εφημ. *Ημερησία*, 24/11/2012 και 26/7/2013 αντίστοιχα.

²⁸ «Στοιχεία [...] πράγματι παρόντα στο έργο [...], αλλά όχι με τρόπο που να δικαιολογεί την αποκλειστική εστίαση της προσοχής σε αυτά». Η «ερωτική κατάκτηση ή απόλαυση [...] διαδραματίζει, πράγματι, κυρίαρχο ρόλο» στην επιτυχία ή αποτυχία των ανθρώπινων επιδιώξεων, αποτελεί τον κοινό θεματικό άξονα των κειμένων· βλ. Γιώργος Βάρσος, *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας*, Τόμ. Α' (*Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας από τον 6^ο έως τις αρχές του 18^{ου} αιώνα*), Έκδοση του Ε.Α.Π., Πάτρα 2008², σ. 208. Ο Βοκκάκιος στις σσ. 157, 161, 204, 208-212, 225, 231, 233-234. «Το θέμα του έρωτα αλλά και της περίτεχνης δολοπλοκίας που εξυφαίνεται γύρω του καταλαμβάνει [...] το κέντρο του ποιητικού ενδιαφέροντος»· βλ. Περικλής Βαλλιάνος, *Βυζαντινός και*

«Δεκαήμερο»», διαβάζουμε, αποτέλεσε πλήγμα στα «χρηστά ήθη της εποχής με το σκαμπρόζικο περιεχόμενό» του²⁹. Παρελαύνει ακόμη και ανάμεσα στα «πέντε από τα κορυφαία δείγματα κλασικής και όχι μόνο ερωτικής λογοτεχνίας που στοίχειωσαν κάποτε τις νύχτες της ανθρωπότητας»³⁰. Πρόσφατα ανέφερε το *Δεκαήμερο* ο Άρης Μαλανδράκης ως χαρακτηριστικό ερωτικό ανάγνωσμα, σε δελεαστικό τόμο, «ένα βιβλίο χορταστικό που συνδυάζει τη γνώση με το χιούμορ και την [...] απόλαυση», «μια μικρή εγκυκλοπαίδεια του σεξ», σύμφωνα με παρουσίασή του³¹. Η Ευριδίκη Αμανατίδου, στο άρθρο «Λίγο ακόμη σεξ παρακαλώ ...στα Μεσαιωνικά κείμενα»³², κάνοντας λόγο για την αντιφατικότητα και τον αλληλοαναιρετικό χαρακτήρα των γραπτών της περιόδου, αναφέρει τον Βοκκάκιο ως «μαέστρο του σκανδαλώδους». Απαραίτητη θεωρεί τη μνημόνευση του *Δεκαήμερου* μεταξύ των υποδειγματικών λογοτεχνικών κειμένων που φωτίζουν τα σκοτεινά ένστικτα της εποχής. Δεν απουσιάζουν εν τούτοις εκείνοι που διερωτώνται «πώς ένας άνθρωπος τέτοιου πνευματικού βεληνεκούς έφτασε στο σημείο να γράψει αφηγήσεις προκλητικές χαμηλού λαϊκού επιπέδου»³³.

Οι ερωτικές ιστορίες του *Δεκαήμερου* εμπνέουν πολιτιστικά δρώμενα. Ξαναζωντάνεψαν τον προηγούμενο χρόνο στις «Εκδηλώσεις αφήγησης» και τραγουδιών «για τον έρωτα τον θανατηφόρο, τον ζωοδότη και αθάνατο», στην μπουάτ «Απανεμιά»³⁴ και στον «Χώρο Τέχνης και Δράσης Βρυσάκι» «σε μια παράσταση αφήγησης... αυστηρά για ενήλικες» με τίτλο «Ερωτικά παιχνίδια»³⁵.

Δυτικός κόσμος, Τόμ. Β' (Αναγέννηση και Ουμανισμός), έκδοση Ε.Α.Π., Πάτρα 2001, σσ. 75-77. Το παράθεμα στη σ. 75.

²⁹ [ανυπόγραφο] «Ο έρωτας φτιάχνει ποιητές», εφημ. *Ελεύθερος Τύπος*, 4-9/2/2013· βλ. www.historyreport.gr.

³⁰ Μαύρος Γάτος, «Αυτά είναι τα 5 από τα κορυφαία κλασικά αριστουργήματα της ερωτικής λογοτεχνίας» (9/5/2013), www.iefimerida.gr.

³¹ Α. Μαλανδράκης, *Σεξ*, εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2012, σ. 189 και του ιδίου «Οι σελίδες του έρωτα» (10/5/2011), www.protagon.gr. Βλ. επίσης Γιούλη Επτακοίλη, «Ο βασιλιάς με τις 7.800 ερωμένες. Μικρό εγχειρίδιο του Σεξ», εφημ. *Καθημερινή*, 27/1/2013. Αποφθεγματικές φράσεις του Βοκκάκιου σταχυολογούνται σε συλλογή ρητών για το γυναικείο φύλο· βλ. Σπύρος Δόικας, *Αιδοίον το δηκτικόν*, εισαγ. Ν. Σιδέρης, εκδόσεις CaptainBook.gr, Αθήνα 2012, σ. 155.

³² Ευριδίκη Αμανατίδου, «Λίγο ακόμη σεξ παρακαλώ ... στα Μεσαιωνικά κείμενα», *Βιβλιοδείκτης*, 25/1/2013· βλ. <http://evriam.blogspot.gr>.

³³ Γιάννης Κορναράκης, «Τζιοβάννι Βοκκάκιος- σαν βιογραφικό μνημόσυνο», εφημ. *Εβδόμη της Ανατολικής Αττικής*, 18/2/2011.

³⁴ Στις 25/1/2013 και 3/3/2013· βλ. «Πόθου... λαβύρινθος-Βραδιά αφήγησης και τραγουδιού στην Μπουάτ Απανεμιά στην Πλάκα» (27/2/2013), στο [http://, prototypia.blogspot.gr](http://prototypia.blogspot.gr)

³⁵ Στις 9/3/2013· βλ. «Ερωτικά παιχνίδια από τις Παραμυθοκόρες στο Βρυσάκι» (8/3/2013), στο <http://www.culturenow.gr> [· «Η παράσταση θα είναι μέσα στο πνεύμα του Καρναβαλιού και της Αποκριάς με “πικάντικες” και “πιπεράτες” ερωτικές ιστορίες. Από το Δεκαήμερον του Βοκκάκιου, από τις Χίλιες και Μια Νύχτες (...)]·

Πρόπερσι αναγνώστηκαν «πικάντικες ιστορίες» του στο καφενείο «Κανάρια»³⁶. Το 2007 (26-29/4) ο Γιάννης Φαρμακίδης είχε ανεβάσει στον Βόλο, στο θέατρο της Παλαιάς Ηλεκτρικής, τρεις εύθυμες ιστορίες από το *Δεκαήμερον*, επιλεγμένες και μεταφρασμένες από τον ίδιον. Στη σύντομη παρουσίαση του προγράμματος των παραστάσεων διαβάζουμε: «τα κύρια θέματα των ιστοριών του Δεκαήμερου είναι η τύχη και ο έρωας». Ο Έρωας εμφανίζεται «με πολλά διαφορετικά πρόσωπα», χρησιμοποιεί την τύχη για να επιτύχει τους σκοπούς του αλλά και εμποδίζεται από εκείνη³⁷. Ο έρωτας αναφέρεται επίσης ως βασικό θέμα ξένων ταινιών³⁸, όπως και λογοτεχνημάτων, εμπνευσμένων από το *Δεκαήμερο*.

Τη βαρύνουσα σημασία του είχε αναδείξει εύγλωττα ο Νίκος Καζαντζάκης σε ανέκδοτο σενάριο που συνέθεσε, εμπνευσμένος από εννέα ιστορίες, κυρίως της 7^{ης} ημέρας (1932), με στόχο να γυριστεί ταινία από μεγάλη κινηματογραφική εταιρεία ή να μετατραπεί σε θεατρικό. Εφηύρε τη φιγούρα ενός «φτερωτού μικρού» ερωτιδέα, μορφής συμβολικής του θριάμβου του Έρωτα επί του Θανάτου και συνδέσμου ανάμεσα στις βασικές ενότητες-«νύχτες» του έργου, όπου, όπως ο ίδιος διευκρίνισε, «παρουσιάζονται ερωτικά τεχνάσματα γυναικών»³⁹. Ο Κώστας Ουράνης [= Νιάρχος Κων/νος], ταξιδεύοντας στο ειδυλλιακό Φιέζολε, διέκρινε ένα περιβάλλον πρόσφορο για τη νοητική ανάκληση όσων «θέλουν ν' αναπαραστήσουν [...] τη ζωή των ερώτων, των συμποσιών και των πνευματικών μαζί απασχολήσεων, όπως μας τους περιέγραψε ο ίδιος ο Βοκάκιος στο “Δεκαήμερό” του»⁴⁰. Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος αποτύπωσε τη διάστασή του ως αναγνώσματος επικίνδυνου για κορασίδες⁴¹.

³⁶ Στις 21/2/2012· βλ. «Πικάντικες ιστορίες του Βοκκάκιου! ...Στα Κανάρια», *Art and City*, 18/2/2012.

³⁷ «Έργα Βοκκάκιου στην Παλιά Ηλεκτρική», *Ταχυδρόμος. Πανθεσσαλική Εφημερίδα*, 26/4/2007. Την παράσταση σκηνοθέτησε σε συνεργασία με τη Φαίdra Μαλικέντζου. Φέτος το *Δεκαήμερον* ανέβηκε στη Σκηνή «Νίκος Κούρκουλος» του Εθνικού Θεάτρου σε σκηνοθεσία-διασκευή Νίκου Καραθάνου (28/3-27/4/2014). Η θεατρική μεταφορά αντλεί στοιχεία από το *Δεκαήμερον* στη μετάφραση του Πολίτη και από την ομώνυμη ταινία του Παζολίνι (1971). Βασίζεται σε κείμενα της Λένας Κιτισπούλου και αυτοσχεδιασμούς ηθοποιών· βλ. «*Δεκαήμερο*. Μια διασκευή πάνω στο έργο του Βοκάκιου», www.n-t.gr.

³⁸ Π.χ. Woody Allen, *To Rome with Love* (2012), Roger Delattre, *Le Missionnaire* (2009).

³⁹ Γεράσιμος Ζώρας, «Το *Decameron* του Καζαντζάκη. Ένα σενάριο και η τεχνική του μεταθεάτρου. Πρόδρομη ανακοίνωση», *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, Τόμ. ΜΓ' (2011-2012), σσ. 325-370. Τα παραθέματα στις σσ. 335-336. Πρβλ. «Ο Καζαντζάκης αποφασίζει να αφήσει τις μελέτες της αγιότητας και να καταπιαστεί με την αμαρτία –την οποία [...] θεωρεί ως την άλλη όψη της αγιότητας»· βλ. Κυριακή Πετράκου, «Μια έκλειψη ηλίου: ένα σενάριο του Νίκου Καζαντζάκη», στο Έφη Βαφειάδη, Νικηφόρος Παπανδρέου (επιμ.), *Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου. Μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτρη Σπάθη*, Παν/κές εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη 2007, σσ. 275-292. Το παράθεμα στη σ. 277.

⁴⁰ Κώστας Ουράνης, *Ταξίδια. Ιταλία*, Βιβλ/λείον της «Εστίας», Ιωάννου Δ. Κολλάρου και Σ¹^{ΑΣ} Α.Ε., Αθήνα 1953, σ. 121.

⁴¹ Σε θεατρικό, το άκουσμα του ονόματός του προκαλεί πονηρά μειδιάματα. «Βοκκάκιος και Αρετίνος» φυλάσσονται στη βιβλιοθήκη του παππού της πρωταγωνίστριας («κοντεσσίνας Ανιέζα»), Άννα Θέμου, Ο ερωτικός Βοκκάκιος στη σύγχρονη Ελλάδα

Στις αρχές του περασμένου αιώνα ο κριτικός, ευθυμογράφος και εκδότης σημαντικών περιοδικών Ειρηναίος Ασώπιος, γιος του ονομαστού λογίου Κωνσταντίνου και καθ' ορισμένους πρόδρομος της ευθυμογραφίας στην Ελλάδα, «πάντα πρόσχαρο και εύθυμο πνεύμα»⁴², έδωσε μια συνθετική εικόνα του νεαρού Βοκκάκιου, χαρακτηριστική και σε ακόλουθα κείμενα: «ήτο [...] ευειδής την όψιν, οξύς και ευτράπελος το πνεύμα, εράσμιος δε και φιλήδονος το ήθος· ενί λόγω ήτο πεπλασμένος μάλλον ιν' απεικονίση τους φαιδρούς του *Δεκαήμερου* έρωτας ή να τήκηται άδων τα σεμνά κάλλη ιδεώδους και απροσπελάστου Λαύρας [= Λάουρας]»⁴³.

Έκτοτε τακτικά σκιαγραφείται το προφίλ ενός «νόθου υιού», μα «τέκνου έρωτος», καρπού του παράνομου σμιξίματος Τοσκανού εμπόρου με Παριζιάνα καλλονή, Γαλλίδα «αρχόντισσα» ή «αριστοκράτισσα», και σφόδρα ερωτευμένου με επίσης «νόθα κόρη», ωστόσο ευγενούς καταγωγής, τη θυγατέρα του βασιλιά της Νεαπόλεως, Ροβέρτου της Ανδεγαυίας (Ανζού). Ορισμένοι εν τούτοις αναφέρουν αυτή την εκδοχή ως την περισσότερο αποδεκτή. Δεν σπανίζουν όσοι λαμβάνουν υπόψη την κληρονομικότητα στη διαμόρφωση της ιδιοσυγκρασίας του. Ο πατέρας του, «τύπος φιλήδονου ανθρώπου», «αναστάτωνε με τα σκάνδαλά του τα σαλόνια της παριζιάνικης αριστοκρατίας»⁴⁴. Και «το μήλο κάτω από τη μηλιά θα έπεφτε»⁴⁵. Ο

ενσαρκώνουν το «φίδι» που κρυβόταν και της απαγορευόταν να πλησιάσει· βλ. Γρηγορίου Ξενόπουλου, «Ανιέζα. Δράμα σε 8 εικόνες», *Νέα Εστία*, Έτος Ζ -1933, Τόμ. 13, [τχ. 147 (1/2/1933)], σ. 158. Πρωτοπαίχτηκε κατά σκηνοθεσία και διδασκαλία του Σπ. Μελά. Πρβλ. Γ. Φαρίνου-Μαλαματάρη, «Αναγνώστες μυθιστορημάτων στα μυθιστορήματα του Ξενόπουλου», *Ελληνικά*, Τόμ. 46 (1996), σ. 356, σημ. 38. Πρβλ. Γιάννης Σκαρίμπας, *Το θείο Τραγί*, επιμ. Κατερίνα Κώστου, εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1993 (1^η έκδοση 1933), σ. 64: [«Αμαρτιών μας τα πλήθη... εμείς... ενώ αυτοί συγγράφουν Βοκκάκιο στα γόνατα των κοριτσιών των δικών μας!...» (τα αποσιωποητικά είναι του συγγραφέα).

⁴² Χαρακτηρισμός Λασκαράτου· βλ. Ανδρέας Λασκαράτος, *Σατιρικοί και ευθυμογράφοι*, επιμ. Δημ. Μάργαρη, «Αετός» Α.Ε., Αθήναι 1954, σ. 262 [: «Και πριν ακόμη φανερωθούν στην Ελλάδα μεταφράσεις του Δάντε, του Πετράρχη, και του Βοκακίου, ο Ασώπιος με το Ημερολόγιό του (= *Αττικόν Ημερολόγιο*) παρουσίαζε κάθε χρόνο τις μεγάλες αυτές φυσιογνωμίες στο αναγνωστικό κοινό»].

⁴³ Ειρηναίος Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», στου ίδιου, *Παλαιά και Νέα*, Τόμ. 1, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, Βιβλιοπωλείον Καρόλου Μπεκ, Εν Αθήναις 1903, σσ. 645-646. Το μελέτημα καλύπτει τις σσ. 641-658. Το παράθεμα στις σσ. 645-646. Η Λάουρα αναφέρεται ως Λαύρα στην ελληνική μετάφραση βιβλίου του Adolfo Gaspari· βλ. Αδόλφου Γάσπαρη, *Ιστορία της Ιταλικής Λογοτεχνίας*, μεταφρασθείσα εκ του γερμανικού υπό Αγγέλου Βλάχου, Τόμ. 2 (*Η ιταλική λογοτεχνία των χρόνων της Αναγεννήσεως*), Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, Εν Αθήναις 1903, σσ. 7, 19, 37. Ο «Βοκκάκιος» στις σσ. 5-87. Για το *Δεκαήμερον*, βλ. κυρίως σσ. 60-85.

⁴⁴ Μιχάλης Σταφυλάς, (διευθυντής συντάξεως), [*Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια Γραμμάτων και Τεχνών*] *Οι γίγαντες του πνεύματος: βιογραφίες και ανθολογήσεις*, Τόμ. 10, Εκδόσεις Σκάρπα-«Πολιτισμός», Αθήναι, σ. 77. Ο «Τζοβάννι Βοκκάκιος ή το “Δεκαήμερο” της ανθρώπινης κωμωδίας» στις σσ. 77-88. Το ίδιο και ομότιτλο κείμενο στο Μ. Σταφυλάς, *Ιταλοί συγγραφείς. Μικρό βιογραφικό λεξικό Ιταλών συγγραφέων*, Εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 2005, σσ. 23-32.

⁴⁵ Μαρία Κατάλδο-Χαλκιώτη, «Ευγενής έρωτας και επίγειος έρωτας στο Δεκαήμερο του Βοκκάκιου», μτφ. Θεόδωρος Αλεξέλλης, www.24grammata.com

υιός είχε κληρονομήσει το «φιλήδονο ταπεραμέντο» των γονέων του⁴⁶. Ο νεαρός Βοκκάκιος ήταν «άστατος, φιλήδονος και πολύ ευαίσθητος νέος, αρκετά πνευματώδης και ζωηρός», «ερωτύλος» και «γυναικολάτρης». «Τον συγκινούσε η ανέμελη και πρόσχαρη ζωή»⁴⁷. Για τη «φλογερή κράση», τη θερμόαιμη και «περιπαθή» φύση του, διαφοροποιείται από τους δύο άλλους κορυφαίους Ιταλούς δημιουργούς του 14^{ου} αιώνα, «πνεύματα γεμάτα κατάνυξη και έκσταση»⁴⁸. Ο Μελάς τον χαρακτηρίζει «ρεαλιστή», «γυναικολάτρη και κοσμικό ερωτολόγο», «σαρκολάτρη και πιο ανθρώπινο» σε αντιδιαστολή με τους «ασκητές» Δάντη («θεολάτρη» ή «θεόπνευστο») και Πετράρχη («ιδεολάτρη» ή «ιδανιστή»)⁴⁹. «Κατακόκκινο αίμα» έρρεε στις φλέβες του, γράφει ο Πύρρος Κιούσης, ανακαλώντας ουσιαστικά δήλωσή του ίδιου τού Ιταλού συγγραφέα. Αφιερώνει στους έρωτες του Βοκκακίου ειδικό χωρίο, όπου, τονίζοντας το διπλό πάθος του για τη λογοτεχνία και τις έντονες απολαύσεις, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Έγινε ο τοξότης του έρωτα με τα χρυσά βέλη της ποίησης που τρυπούν την καρδιά»⁵⁰. Η αγάπη του για τα

⁴⁶ Βλ. Δημήτρης Σιατόπουλος, «Το δεκαήμερο της παραζωής ... (Βοκκάκιος)», στο ίδιου *Οι ακόλαστοι. (Δώδεκα ρεαλιστικές βιογραφίες)*, Εκδόσεις Φιλιπότη, Αθήνα 1986, σ. 143. Ο Σιατόπουλος τον παρουσιάζει ως καρπό ενός «εφήμερου έρωτα», του «Φλωρεντινού μεγαλοσαράφη Κελλίνο Βοκκάκιος» και της «εταίρας» ή «πεταλουδίτσας της νύχτας Ζαν», που «χάρισε στην ανθρωπότητα μια μεγαλοφυΐα». Τον χαρακτηρίζει «φημισμένο ποιητή, και γλεντοκόπο ερωτιάτη», «ακόλαστο», «πειρασμό των άμυαλων κοριτσιών κι εφιάλτη των μυαλωμένων μανάδων». Είναι εν τούτοις παράλληλα «ο ρεαλιστής συγγραφέας», ο δημιουργός του στιχουργικού μυθιστορήματος, ο «πρόδρομος της κοινωνικής λογοτεχνίας», πάντα επίκαιρος και «πάνω απ' όλα ένας μεγάλος κοινωνικός σαρκαστής».

⁴⁷ Μ. Σταφυλάς (διευθ. συντάξεως), *Οι γίγαντες του πνεύματος...*, ό.π., σ. 77.

⁴⁸ Πρβλ. «Εισαγωγή», στο Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [εικονογραφημένο]*, μτφ. Κ. Πολίτης, ό.π., σ. 12.

⁴⁹ Σπ. Μελάς, «Πρόλογος», στο Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις...]*, μτφ.-εισαγωγή Γ. Σπαταλάς, Τόμ. Α', ό.π., σ. γ'.

⁵⁰ Π. Κιούσης (διασκευή-σύνθεση), «Βοκκάκιος. Ο δημιουργός της νουβέλλας», στο Σπ. Μελάς (επιμελητής ύλης), Μιχ. Γ. Πετρίδης (επιμ. εκδόσεως), *Οι μεγάλοι λογοτέχναι*, εκδοτικός οίκος Βίβλος [Δ. Δημητράκου], Αθήναι 1954, σσ. 503-517. Τα παραθέματα στις σσ. 506, 507. Ο Π. Κιούσης αναφέρεται ως συνεργάτης τού Τόμ. 10 της σειράς που διηύθυνε ο Μ. Σταφυλάς, *Οι γίγαντες του πνεύματος*, ό.π.. Όπως και σε ξενόγλωσσα κείμενα, συνηθίζεται η αντιδιαστολή των κορυφαίων της προαναγεννησιακής περιόδου. «Ήσαν ερωτύλοι», αλλά με διαφορετική αντίληψη και έκφραση του έρωτα· βλ. Κώστας Καιροφύλας, «Βοκκάκιος. Ο παγκοσμίου φήμης Ιταλός συγγραφέας της περίφημου “Δεκαήμερου”», *Παγκόσμιος Φιλολογική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 1 (Α-Βοκ), έκδοσις «Ανεξαρτητού», 1934, σ. 504. Το λ. στις σσ. 495-548. Οι σσ. 529-548 δεμένες στον Τόμ. 2 (Β-Δουμ). «Ο έρωτας του Βοκκάκιου είναι γνήσιος, φυσικός, σαρκικός, σχεδόν λάγνος, αντίθετα με τον έρωτα του Δάντη, που είναι ιδανικός, μυστικός, αγνός και σχεδόν συγγέεται με την αγάπη του Θεού. Ο Πετράρχης βασανίζεται απ' τον απελπισμένο του έρωτα για την Λάουρα, ενώ ο Βοκκάκιος τον «τραγουδάει», «τον θεωρεί ως το φυσικό νόμο που ρυθμίζει τις πράξεις του ανθρώπου»· βλ. Κώστας Ζουμπολίδης, *Ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ιωάννου Δ. Κολλάρου & Σ^{ιας} Α.Ε., Αθήνα [1968], σ. 52. Ο Βοκκάκιος, όπως ο Ραμπελαί και ο Τσώσερ, θυμίζει «λαϊκές, κεφάτες και σοφές πόρνες» σε αντίθεση με τον Ντάντε που θυμίζει «νυσιτετείς και ψυχρές μαντόνες», σύμφωνα με «μια πολύ πρόχειρη και σίγουρα επιπόλαια κατάταξη αναλογιών»· βλ. Γιώργος Καρυπίδης, «Αξιώματα Π. Βιβλιολαγνείας», *Το δέντρο*, Έτος 8^ο, Περίοδος Γ', Τόμ. 1, τχ. 21-22 (Απρίλιος-Μάιος 1986), σ. 91. Ο έρωτας «δίνει υλικό στο νόθο Βοκάκιο ν' αφηγηθεί σκανδαλιστικές ιστορίες [...] και στον πικρόχειλο Δάντη να περιγράψει βασανιστήρια [...]». Εμπνέει στον Πετράρχη

Γράμματα και τις Τέχνες θεωρήθηκε σε κάποιες περιπτώσεις προπαρασκευαστικό στάδιο της μύησης του στον σαρκικό έρωτα. Ήταν επιρρεπής τόσο στη γοητεία του Ερμή όσο και στα κάλλη της Αφροδίτης⁵¹. Κυνηγούσε τη δόξα παράλληλα με τον έρωτα⁵².

Στη Νάπολη «ακολούθησε περισσότερο τη φωνή της καρδιάς του» και επιδόθηκε «στον έρωτα και την ποίηση», «εις μίαν ζωήν “ωραίαν αλλ’ ανωφελή”»⁵³. Οι έρωτές του «άνθισαν σε ένα κλίμα ανέμελης ζωής» και ελευθερίων ηθών, χαρακτηριστικό της κοινωνίας των καιρών⁵⁴. Η Μαρία του Ακουίνο [= Maria d’Aquino], σύζυγος αυλικού ή ευπατρίδη, παρουσιάζεται ως μεγαλύτερός του έρωτας, η μοναδική γυναίκα με την οποία έζησε κάτι παραπάνω από μια περιπέτεια. Δεν σπανίζουν οι περιπτώσεις όπου ταυτίζεται απόλυτα με τη μυθιστορηματική Φιαμμέττα. Αναφέρεται βέβαια ως Μούσα του, «ανεξάντλητη πηγή εμπνεύσεων»⁵⁵ για εκείνον, κατ’ αναλογία αλλά και σε αντίθεση με τη Βεατρίκη και τη Λάουρα. Η παρομοίωσή της ειδικά με τη δαντική οδηγό φάνηκε «βέβηλη» στον Παναγιώτη Κανελλόπουλο⁵⁶. Κατά τον Σπαταλά, δεν ήταν μόνο εμπνεύστριά του «αλλά και πραγματική ερωμένη». «Ανταποκρίθηκε τελείως στον έρωτά του» αλλά και στους πόθους άλλων ανδρών⁵⁷. «Ήταν μια γυναίκα θερμής ιδιοσυγκρασίας και παρεδόθη στον Βοκκάκιο με την ίδια ευκολία που αργότερα δόθηκε και σε άλλους» μάς πληροφορεί ο Κώστας Κυριάκης⁵⁸.

Η Μαρία δεν σκιαγραφείται μόνο ως ελευθεριάζουσα αλλά και ως απαιτητικότατη. Του ζητούσε καθημερινά στίχους, εγκώμια της ομορφιάς και

σονέτα με ακόλαστα οράματα [...]» βλ. Τάσος Αθανασιάδης, «Εσωτερικές διαμορφώσεις στην αίσθηση του έρωτα. Δοκίμιο», *Νέα Εστία*, Έτος ΝΓ’ (1979), Τόμ. 106, [τχ. 1255 (15/10/1979)], σσ. 1414-1424. Το παράθεμα στη σ. 1417.

⁵¹ «Ο Λόγιος Ερμής [όχι ο Κερδώς] τού χαμογελούσε με χάρη και γοητεία»· βλ. Μ. Σταφυλάς (διευθ. συντάξεως), *Οι γίγαντες του πνεύματος...*, ό.π., σ. 77. Πρβλ. Ειρ. Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», ό.π., σσ. 642, 644.

⁵² Ειρ. Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», ό.π., σ. 646 [: «ο την δόξαν και τον έρωτα διώκων»].

⁵³ Γερ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα. Από την πρώτη σειρά...», στο Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 2 (*16 αυτοτελή διηγήματα*), ό.π., σ. 10· Γ. Σ., «Ο Ιωάννης Βοκκάκιος και το έργο του», στο Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις...]*, Τόμ. Α’, ό.π., σ. 1· Γ. Σ. Σπαταλάς, λ. «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», ό.π., σ. 469.

⁵⁴ Δ. Κομίνη-Διαλέτη, λ. «Βοκκάκιος (ιταλ. Μποκκάτσο, Boccaccio), Τζιοβάννι», *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια. Παγκόσμιο Βιογραφικό λεξικό*, Τόμ. 2 (Αριστόμαχος Β’-Γερκς), Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1990, σ. 327. Το λ. στις σσ. 327-329.

⁵⁵ Γ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα», στο Ιωάννου Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, ό.π., σ. 7.

⁵⁶ Παναγιώτης Κανελλόπουλος, *Ιστορία του ευρωπαϊκού πνεύματος*, Τόμ. Α’ (*Από τον Αυγουστίνο ως τον Γκαίτε*), «Αετός» Α.Ε., Αθήνα 1942, σσ. 94-96. Ο χαρακτηρισμός στη σ. 95.

⁵⁷ Γ. Σ. Σπαταλάς, λ. «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», ό.π., σ. 469 και του ιδίου «Προλεγόμενα», στο Ιωάννου Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, ό.π., σ. 7.

⁵⁸ Κ. Κυριάκης, *Ο Βοκκάκιος. Η ζωή και το έργο του*, Ελληνικές Γενικές Εκδόσεις, Αθήνα 1942, σ. 5. «Κατώρθωσε [...] να την κάμη ερωμένη του χωρίς να είναι όμως ιδανική ερωμένη». «Ο έρωας αυτός [τον] επηρέασε [...] και κυριάρχησε στο έργο του», ό.π., σσ. 5-6.

γοητείας της, ακόμη και διηγήματα⁵⁹. Το *Δεκαήμερο*, σε ακραίες περιπτώσεις, αναφέρεται ως έργο γραμμένο με στόχο την ικανοποίηση της παραγγελιοδόχου⁶⁰. Άλλοτε ανιχνεύεται στο ίδιο βιβλίο μια πρόθεση να την διασκεδάσει ή να ανταποκριθεί σε προτροπές της, λανθάνουσα, κατά τους συντάκτες, και σε άλλα έργα του (π.χ. στον *Filocolo*). Το «φλογερό αίσθημα παράφορου έρωτα», συνταρακτικού και «κεραυνοβόλου», προβάλλεται σαν αιτία που τον ώθησε στην εγκατάλειψη του εμπορίου και των νομικών σπουδών⁶¹. Είναι επίσης το βίαιο πάθος που τον ταλάνιζε περισσότερο από τη διάρκεια της σχέσης του με τη συγκεκριμένη γυναίκα, μια φευγαλέα απόλαυση που τον πότισε με πικρία ή ακόμη και «οικτρών απογοήτευσιν»⁶².

Η σχέση του με τη βασιλοπούλα ενέπνευσε στον πεζογράφο, ποιητή και κριτικό Δημήτρη Σιατόπουλο μια «ρεαλιστική» μυθιστορηματική βιογραφία⁶³. Μια

⁵⁹ Βλ. ενδεικτικά Γ.Μ.Β. [= Βαλέτας Γιώργος;], λ. «Βοκκάκιος Ιωάννης», *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν «Ηλίου»*, διευθυντής Ιωάν. Δ. Πασσάς, Τόμ. Δ' (Βαβυλ-Γαλ), έκδοσις της Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως «Ηλίου», Αθήναι χ.χ., σσ. 626-627. Το ίδιο και σε Γ.Μ.Β., «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν*, εκδότης-διευθυντής Ιωάν. Δ. Πασσάς Τόμ. Στ' (Βάσκοι-Βύας), έκδοσις της Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως «Ηλίου», Αθήναι χ.χ., σσ. 411-412 [: «έγινεν η εμπνεύστρια μούσα του, διότι διαρκώς του εξήτει στίχους και διηγήματα και τον ενέπνεε δια του κάλλους της»]. Ο Βαλέτας αναφέρεται ως συνεργάτης της εγκυκλοπαίδειας· βλ. «Πίναξ των κυριωτέρων μονίμων και εκτάκτων συντακτών και συνεργατών του Εγκυκλοπαιδικού Λεξικού του “Ηλίου” και κατά τας τρεις εκδόσεις του (1948-1953, 1958-1962 και 1976-1981)», Τόμ ΚΔ' (Χλωρίς-Ωώδης. Ορφικά. Συμπληρώματα), σ. 537. Με τα ίδια αρχικά [Γ.Μ.Β.] είχε υπογράψει ο Γεώργιος Βιζυηνός το λ. «Βοκκάκιος» στο *Λεξικόν Εγκυκλοπαιδικόν*, επιμ. Ν. Γ. Πολίτης, Τόμ. 2 (Αντιγραφί-Βολβός), εκδόται Μπαρτ και Χιρστ, Αθήνισι Μάιος 1890-Νοέμβριος 1891, σσ. 957-959. Ο λογοτέχνης συνεργαζόταν «με φιλολογικά και ιστορικά άρθρα του στο “Λεξικόν Εγκυκλοπαιδικόν” Μπαρτ και Χιρστ»· βλ. Βαγγέλης Αθανασόπουλος, *Οι μύθοι της ζωής και του έργου του Γ. Βιζυηνού*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992, σ. 61.

⁶⁰ «Γραμμένο για την άπιστη αγαπημένη της Νάπολης»· βλ. Δ. Σιατόπουλος, «Το δεκαήμερο της παραζωής ...», ό.π., σ. 150. Πρβλ. «ηγάπησε την [...] Μαρίαν Ακουίναν, χάριν της οποίας αφωσιώθη αποκλειστικώς εις τα γράμματα, τα οποία έως τότε εκαλλιέργει παρέργως», στο Π.Κ. [= Π. Καρβούνης], «Βοκκάκιος (Boccaccio) Τζιοβάννι», *Νέα Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 8 [Τόμοι 7-8 (Ατtonia -Βυζαντινον), δεμένοι μαζί], Έκδοσις «Μορφωτικής Εταιρίας», Αθήναι 1965, σ. 252. «Παραμύθια έγραψεν ο Λουκιανός και οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς [...] ο Βοκκάκιος προς διασκέδασιν των ερωμένων του»· βλ. Ν. Επ. [= Επισκοπόπουλος], «Το σύγχρονον διήγημα», *Το Άστυ*, 18/12/1893.

⁶¹ Μ. Σταφυλάς (διευθ. συντάξεως), *Οι γίγαντες του πνεύματος...*, ό.π., σ. 77· Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιο και το έργο του», στο Τζοβάννι Βοκκάκιο, *Το Δεκαήμερο*, πρόλογος-επιμ. Μ. Βατάλα, ό.π., σ. 5· [ανυπόγραφο] λ. «Βοκάκιος Ιωάννης», *Εγκυκλοπαίδεια δομή*, Τόμ. 6 (Βεάκης-Βραδυσεισμοί), Εκδόσεις «Δομή» Α.Ε., Αθήνα χ.χ., σ. 263. Το ίδιο κείμενο και λ. «Βοκκάκιος Ιωάννης», *Νέα δομή*, Τόμ. 7 (Βέλγιο- Βυζαντ), Εκδόσεις «Δομή», Αθήνα, σσ. 196-197.

⁶² [Ανυπόγραφο] λ. «Boccaccio [sic] Giovanni (Βοκκάκιος Ιωάννης)», *Παγκόσμιον Λεξικόν των έργων*, Τόμ. 2 (B. De Tours-Dalton), Διεθνής εκδοτικός οργανισμός «Spiritus Mundi», Αθήναι 1964, σ. 564. Το λ. στις σσ. 561-572.

⁶³ Δ. Σιατόπουλος, «Το δεκαήμερο της παραζωής...», ό.π., σσ. 141-153. Το βιβλίο περιλαμβάνει «δώδεκα σκιαγραφήσεις διαφόρων φυσιογνωμιών από τον κόσμο της λογοτεχνίας [...], της μουσικής [...] και της καλλιτεχνίας [...], στις οποίες όμως ο συγγραφέας ρίχνει, σχεδόν αποκλειστικά, όλο το βάρος στην ερωτική, ομαλή ή ανώμαλη, δραστηριότητά τους»· βλ. Ε. Ν. Μόσχος, «Δημήτρη Σιατόπουλου: “Οι ακόλαστοι”», *Νέα Εστία*, Έτος ΞΑ', Τόμ. 122, [τχ. 1441 (15/7/1987)], σσ. 961-963. Ο κριτικός μέμφεται τον Σιατόπουλο, διότι έριξε «αποκλειστικά τον προβολέα του στον ερωτικό

ζεστή αυγουστιάτικη νύχτα, την ημέρα του εσπερινού της Παναγιάς, μέσα σε μια ειδυλλιακή και σκοτεινή ατμόσφαιρα, ο περιπαθής εικοσιπεντάχρονος «Τζιοβάνι Βοκκάκιο» ή «Γιάννι», όπως «χαϊδευτικά τον έλεγαν», κατόρθωσε να εισχωρήσει κρυφά στον κοιτώνα της «Μαρία ντ Ακουίνο» κι «έπεσε δίπλα της λάβρος». Ήταν αποφασισμένος να την κατακτήσει ή να δώσει τέλος στη ζωή του με μια συμβολική ερωτοθυσία. Στη συνέχεια, «πλημμυρισμένος από έρωτα [...] και γεμάτος πάθος [...], ρίχτηκε στη μεγάλη δημιουργία», γεμίζοντας τα έργα του με «ελληνική αίσθηση και σκέψη». Τα «ερωτικά σμιξίματα» εξακολούθησαν ακόμη και μετά την επιστροφή του «παλατιανού συζύγου» της, «στο δροσερό δάσος», σε «χλοερή μυστική γωνιά». Αργότερα «η λατρευτή του φτερούγισε [...] σε άλλη ερωτική αγκαλιά». Παρέμεινε ωστόσο για εκείνη «ο πιο ιδανικός κι ηδονικός έρωτάς της». Της προσέφερε «την ευτυχία μιας απόφοιτης από ένα μεγάλο και κατάφωτο πανεπιστήμιο ηδονής και περιπάθειας» παράλληλα με την αθανασία.

Η απομάκρυνση του Ιταλού λογοτέχνη από το οικείο περιβάλλον του στη Νάπολη, εκλεπτυσμένο, πολυτελές και ηδονικό, προσλαμβάνει ενίοτε τόνους παθητικούς. «Αντίο Νάπολη-Αντίο Φλαμμέτα» τιτλοφορείται μια θεματική ενότητα στην παρουσίαση του Μιχάλη Σταφυλά. Η Αυλή των Ανδεγαυών, του βασιλιά Ροβέρτου και ιδίως της διαδόχου του Ιωάννας μάς θυμίζει σε ορισμένες περιγραφές τη Σύβαρη⁶⁴. Άλλοτε πάλι η εικόνα της απομακρύνεται αισθητά από εκείνη του άντρου ακολασίας. Συγκέντρωνε κύκλους καλλιεργημένων, συνιστούσε απλώς «ένα ζωνρό κοσμικό περιβάλλον, όπου έδιναν κι έπαιρναν οι λαμπρές διασκεδάσεις και οι ερωτικές περιπέτειες»⁶⁵. Επισημαίνεται επιπλέον ότι ο αυλικός περίγυρος τού πρόσφερε τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με ευγενείς αντιλήψεις του έρωτα και ιπποτικά ιδεώδη, τα οποία εν συνεχεία προέβαλε στους αστούς⁶⁶.

τομέα», αδικώντας την προσωπικότητα των βιογραφούμενων. Έμεινε στην επιφάνεια δίχως να δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα των μορφών, να διεισδύσει στο βάθος της ψυχής τους και να φωτίσει το έργο, τις ιδέες τους, τις «αφορμές της εμπνοής, τα κίνητρα της δημιουργίας». Κύρια πηγή έμπνευσης είναι για τον Έλληνα η *Fiammetta*.

⁶⁴ Π.χ. ως «διεφθαρμένη [...] και ακόλαστη, βάραθρο παθών και ηδονών»· βλ. Μ. Σταφυλάς (διευθ. συντάξεως), *Οι γίγαντες του πνεύματος...*, ό.π., σ. 77.

⁶⁵ Ν.Σ., «Πρόλογος», στο Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 1, μτφ.-πρόλογος Ν. Σαρλής, ό.π., σ. 7.

⁶⁶ Umberto Bosco, λ. «Βοκκάκιος», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα*, Τόμ. 15 (Βοτοαννης-Γαιόραμα), Πάπυρος, Αθήνα 1984, σ. 18. Το λ. στις σσ. 18-20. Το ίδιο λ. και σε *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Britannica*, Τόμ. 12 (Βιομηχανία-Βυζάντιο), Εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, 2006, σσ. 243-247. Περιλαμβάνεται στα «Μείζονα λήμματα του Δωδέκατου Τόμου», ό.π., σ. 718.

Ανατρέχοντας σε κείμενα για τον Βοκκάκιο, ακόμη και γραμμένα σχετικώς πρόσφατα, συχνά παρατηρούμε ανακρίβειες και εύκολες γενικεύσεις κατά τη σύνθεση της προσωπικότητας και την παρουσίαση της ζωής του. Πολλές φορές στηρίζονται σε θεωρίες παρωχημένες πλέον και διέπονται από ένα μυθιστορηματικό πνεύμα. Υποκρύπτεται η πρόθεση των δημιουργών να προβάλουν την εικόνα του σε μια ρομαντική διάσταση, παρούσα και σε ξενόγλωσσα μελετήματα του παρελθόντος. Δεν είναι λίγοι όσοι συγχέουν το λογοτεχνικό με το βιογραφικό κομμάτι, εκλαμβάνοντας προφανώς ως δεδομένη την αντανάκλαση πραγματικών βιωμάτων στις λογοτεχνικές απεικονίσεις.

Αξίζει να εκτιμηθεί η στάση όσων συγγραφέων τον αντικρίζουν με πνεύμα απροκατάληπτο και διατυπώνουν απόψεις μοντέρνες για τα δεδομένα της εποχής τους καθώς επίσης όσων αποστασιοποιούνται από αναγνώσματά τους, διατηρούν επιφυλάξεις στην αποτύπωση ορισμένων πληροφοριών ή μεταφέρουν στα κείμενα αμφισβητήσεις διατυπωμένες κατά καιρούς από ξένους μελετητές. Μερικοί παρουσιάζουν π.χ. τη γέννηση στο Παρίσι και τη βασιλική ή αριστοκρατική καταγωγή του ως «βιογραφικό μύθο», που εκείνος άφηγε να καλλιεργείται⁶⁷, «μύθευμα ρομαντικής» εμπνεύσεως⁶⁸ «που ο ίδιος επιζήτησε να γίνει πιστευτό»⁶⁹, ανακρίβεια προερχόμενη «πιθανότατα από τα αυτοβιογραφικά του νεανικά μυθεύματα⁷⁰». Εικάζεται ότι μια από τις επινοήσεις του αποτελεί και η μορφή της «Φιαμμέττας». «Είναι όλες οι γυναίκες που γνώρισε, όλες οι ερωτικές του εμπειρίες και [...] φαντασιώσεις», διευκρινίζει ο φιλόλογος Μίνως Φιλιππάτος⁷¹. «Απόπειρες να χρησιμοποιηθούν αποσπάσματα από το έργο του Βοκκάκιου για να ταυτιστεί [η ηρώida] [...] δεν είναι αξιόπιστες», γεγονός που ενισχύεται από την απουσία τεκμηρίων της πραγματικής ύπαρξης της Μαρίας. Τέτοιες εκδοχές «πρέπει να αγνοηθούν ως δείγματα αυτοβιογραφικού εξωραϊσμού», διαβάζουμε στο μεταφρασμένο λήμμα «Βοκκάκιος» του Umberto Bosco, Καθηγητή ιταλικής γλώσσας και φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης, διάσημου μελετητή του

⁶⁷ Ρίτα Μπούμη, Νίκος Παππάς, «Τζιοβάννι Μποκάτσιο», *Νέα παγκόσμια ποιητική ανθολογία*, Τόμ. Α' (*Αρχαιότητα - Μέσοι χρόνοι*), επιμ. έκδοσης Διον. Ι. Τσουράκης, εκδόσεις Διόσκουροι, Αθήνα χ.χ., σσ. 112-115. Το παράθεμα από τη σ. 112. Την ανθολογία δεν συνάντησα σε καταλογογραφήσεις συλλογών με ιταλικά λογοτεχνήματα.

⁶⁸ Μ. Α. Φιλιππάτος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio Giovanni)», *Ελληνική και Παγκόσμια υδρία. Μεγάλη γενική εγκυκλοπαίδεια*, Διευθυντής εκδόσεως Σταύρος Ταβουλάρης, Τόμ. 15 (Βιοχημικός-Βραδυπορώ), Εταιρεία Ελληνικών εκδόσεων Α.Ε., Αθήνα 1980, σ. 189. Το λ. στις σσ. 189-191.

⁶⁹ Ν.Σ., «Πρόλογος», στο Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 1, μτφ.-πρόλογος Ν. Σαρλής, ό.π., σ. 7.

⁷⁰ Δ. Κομίνη-Διαλέτη, λ. «Βοκκάκιος (ιταλ. Μποκκάτσο, Boccaccio), Τζιοβάννι», ό.π., σ. 327.

⁷¹ Μ. Α. Φιλιππάτος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio Giovanni)», ό.π., σ. 189.

Βοκκακίου και διευθυντή ονομαστής εγκυκλοπαίδειας (*Enciclopedia Italiana*)⁷². Με ανάλογο πνεύμα επισημαίνεται ο εξιδανικευμένος και συχνά αντιφατικός χαρακτήρας των δεδομένων για τη μητέρα τού λογοτέχνη καθώς και οι ασυμφωνίες των περιγραφών της στάσης τής Fiammetta απέναντί του ή εν γένει της ερωτικής ιστορίας τους. «Τα στοιχεία της βιογραφίας του είναι περιπλεγμένα με τη λογοτεχνική του εξέλιξη», επισημαίνει ο Καθηγητής Φοίβος Γκιόπουλος⁷³.

Η αποτύπωση της ζωής του Βοκκακίου ολοκληρώνεται συνήθως με αναφορές στη μεταμέλειά του για προηγούμενες επιλογές σε όψιμη περίοδο, ηθικής και θρησκευτικής κρίσης. Επηρεασμένος από μοναστικούς κύκλους, στράφηκε απότομα «προς αυστηράν και ασκητικήν ζωήν»⁷⁴. Οι «κοσμικοί» του έρωτες ανήκαν πλέον στο παρελθόν⁷⁵. «Έγινε θρησκόληπτος. Απεκήρυξεν τον παλαιόν εαυτόν του και την παλαιάν φιληδονίαν του». Διδάχθηκε από την πείρα του «το μάταιον όλων των απολαύσεων»⁷⁶. Κάποιοι επαινούν αυτή τη ριζική αλλαγή, θεωρώντας την ενδεικτική μιας υπόστασης του συγγραφέα ανώτερης από την παρελθοντική ή καταλήγουν στη διαπίστωση πως «ήταν κατά βάθος θρήσκος, αν όχι θρησκόληπτος [...], αγαθός και πράος», «φύση εξαιρετική»⁷⁷. Τους λόγους που τον οδήγησαν σε «μίαν περίεργον

⁷² U. Bosco, λ. «Βοκκάκιος», ό.π., σ. 18.

⁷³ Φ. Γκιόπουλος, *Από τη «θεία κωμωδία» στο «όνομα του ρόδου»*. Σκιαγράφημα της ιστορίας της ιταλικής λογοτεχνίας, University Studio Press, Θεσ/νίκη 2005, σ. 22. Το ίδιο και σε *Στοιχεία για την ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας*, παρατηρητής, Θεσ/νίκη 1997, σ. 21. Ο Βοκκάκιος στις σσ. 18, 21-23, 24. Βλ. επίσης λ. «Ιταλική λογοτεχνία», *Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 26 (*Παγκόσμια Λογοτεχνία*), Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997, σσ. 223-237, όπου δημοσιεύτηκε μέρος των παραπάνω βιβλίων, όπως ο ίδιος διευκρινίζει. Ο Βοκκάκιος στις σσ. 224-225.

⁷⁴ [Ανυπόγραφο] «Βοκκάκιος (Τζιοβάννι Boccaccio)», *Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν Ελευθερουδάκη*, Τόμ. 3 (Βασ-Γκω), εκδοτικός οίκος «Ελευθερουδάκης» Α.Ε., Εν Αθήναις 1928, σ. 371. Το λ. στις σσ. 370-371. Στους συνεργάτες του παρόντος τόμου αναφέρεται ο Νίκος Καζαντζάκης (Ν.Καζ.). Πρβλ. την πληροφορία ότι ο Καζαντζάκης συνέταξε (1927) «σύντομο λήμμα για τον Βοκκάκιο» με σκοπό «να το δημοσιεύσει, για βιοποριστικούς λόγους, είτε στο *Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Ελευθερουδάκη* είτε στη *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*»· βλ. Γερ. Ζώρας, «Το *Decameron* ...», ό.π., σ. 329, σημ. 18. Το λ. «Βοκκάκιος...» δεν περιλαμβάνεται στα συνταχθέντα και υπογραφέντα από τον λογοτέχνη στο *Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν Ελευθερουδάκη*, του οποίου ξεκίνησε η έκδοση το 1927, ούτε σε εκείνα που του αποδίδονται με αβεβαιότητα στο βιβλίο Νίκος Καζαντζάκης, *Λήμματα στο Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη [1927-1931]*, εισαγωγικά σημειώματα- επιμ. Πάτροκλος Σταύρου και Μαρία Γιουρούκου, εκδόσεις Καζαντζάκη, Αθήνα 2011. Βλ. τις σσ. ιζ', ιθ'-κα', κε'-κζ', λβ', 301-302. Ευρετήριο λημμάτων στις σσ. 337, 338. Το λ. «Βοκκάκιος (Τζιοβάννι Boccaccio)» περιλαμβάνει και η *Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια. Ελευθερουδάκη. Μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσας*, Τόμ. 5 (Βας – Βουλλωνω), Εγκυκλοπαιδικαί εκδόσεις Ν. Νίκας & Σ^{ΙΑ} ΕΕ, Αθήναι χχ (έκδοσις 5^η εκσυγχρονισμένη δια συμπληρώματος κατά τόμον), σσ. 370-371.

⁷⁵ Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιο και το έργο του», ό.π., σ. 6. Πρβλ. Γ. Σ. Σπαταλάς, λ. «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», ό.π., σ. 460 [: «παρακινήθεις υπό μοναχού τινός, μετέβαλε τρόπον ζωής, και ου μόνον εγκατέλειψε τους κοσμικούς αυτού έρωτας, αλλά και ηθέλησε να πωλήση ή να καύση τα βιβλία του (...) και ν' αφοσιωθή εις την μελέτην των επουρανίων»].

⁷⁶ Κ. Κυριάκης, ό.π., σ. 9.

⁷⁷ Π.χ. Γ.Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιο και το έργο του», ό.π., σ. 15 και Δημήτρης Γιάκος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio)», *Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια. Με πλήρες λεξικό της*

ψυχικήν μεταστροφήν, αποτέλεσμα ηθικής κρίσεως ανεξηγήτου» αναζητεί ο μεταφραστής του Κώστας Καιροφύλας⁷⁸. Εξετάζοντας κριτικά τα στοιχεία, παρατηρεί ότι το θρησκευτικό συναίσθημα ανέκαθεν κυριαρχούσε στα μύχια της ψυχής του και αποδίδει βαρύτητα στις απογοητεύσεις που δοκίμασε, στον ταραγμένο ψυχισμό, τις φοβίες και προλήψεις του, ενισχυμένες από το γενικότερο κλίμα της εποχής, καθώς και στο ποίον και εύρος των εμπειριών του. Σε όσους «επέρασαν την ζωήν των μέσα εις απολαύσεις και ερωτικά όργια, [...] ο ελάχιστος φόβος ριζώνει και γιγαντούται μέσα εις την ψυχήν των ώστε να τους μεταστρέψη ολοσχερώς»⁷⁹.

Ο Βοκκάκιος θεωρείται γενικότερα μεγάλος συγγραφέας, διασημότερος αλλά και παρεξηγημένος, γνωστός σχεδόν αποκλειστικά από το *Δεκαήμερο* ή ειδικότερα από τις τολμηρές ιστορίες του. Τονίστηκε η ανάγκη να φωτιστούν όλες οι πτυχές της μορφής και δημιουργίας του⁸⁰. Για την αλλοιωμένη και παραπλανητική εικόνα του ενοχοποιήθηκαν οι ανθολόγοι, ως υπαίτιοι δυσφημιστικής ή περιοριστικής προβολής

ελληνικής γλώσσας, Τόμ. 10, Εκδόσεις Χάρη Πάτση Α.Ε., Αθήνα 1978-1980, σσ. 531-534. Πρβλ. Κ. Καιροφύλας, «Βοκκάκιος...», ό.π., σσ. 517.

⁷⁸ Στο λ. του ίδιου «Βοκκάκιος...» της *Παγκοσμίου Φιλολογικής Εγκυκλοπαίδειας*, ό.π., σσ. 495-548 μεταφράζονται «Γνώμαι του Βοκκακίου» (σσ. 517-520), καθώς και άλλα χωρία του έργου του ως ενδεικτικά. Υπό τον τίτλο «Διηγήματα από την “Δεκαήμερον”» αποδίδονται αποσπασματικά: «Ο Κουρσάρως» [= II.4], «Ο εβραίος Μελχισεδέκ» [= I.3], «Ο έρωτας τριών αδελφών» [= IV.3], «Ιφιγένεια και Κασσάνδρα» [= V.1], «Η πονηρή γυναίκα» [= VII.9] (σσ. 521-548). Αποσπάσματα των ίδιων διηγημάτων του *Δεκαημέρου* συναντάμε και στο λ. «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», *Μεγάλη εγκυκλοπαίδεια της Παγκόσμιας λογοτεχνίας (σε δώδεκα υπερπολυτελείς τόμους)*, Τόμ. 2 (Άσμα Ασμάτων-Γκριμ Αφοί), Εκδοτικός οργανισμός Χάρη Πάτση Α.Ε., Αθήνα [197-], σσ. 280-297. Οι μεταφράσεις (σσ. 284-297) αποδίδονται στον Καιροφύλα. Το κείμενο αυτού του τελευταίου λήμματος σχεδόν ταυτίζεται (ελάχιστες οι μεταξύ τους διαφοροποιήσεις) με το λ. που υπέγραψε ο Δημήτριος Γιάκος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio)», ό.π.. Δημήτρης Γιάκος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio)», στη *Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια. Με πλήρες λεξικό της ελληνικής γλώσσας*, Τόμ. 10, Εκδόσεις Χάρη Πάτση Α.Ε., Αθήνα 1978-1980, σσ. 531-534 όπου δεν περιλαμβάνονται μεταφράσεις του Καιροφύλα.]. «Μετάφρ. Κ. Καιροφύλα [sic]» της νουβέλας «Ιφιγένεια και Κασσάνδρα (απόσπασμα)» καθώς και συντομότερο βιογραφικό του Βοκκακίου βρίσκουμε στο λ. «Βοκκάκιος Τζιοβάννι», *Χάρη Πάτση. Μεγάλη εγκυκλοπαίδεια των νέων*, Τόμ. 5 (Β-ΓΑ), Εκδόσεις «Νέου Σχολείου», Αθήναι χχ [copyright 1975], σσ. 325-327.

⁷⁹ Κ. Καιροφύλας, «Βοκκάκιος...», ό.π., σσ. 511-515 (θεματική ενότητα «Πώς έγινε θρησκόληπτος»). Κατά τον Ζακύνθιο ιστοριοδίφη, τον αληθινό του χαρακτήρα, «ευγενή και ιπποτικό», εντελώς διαφορετικό από εκείνο που φαντάζεται ο αναγνώστης της *Δεκαημέρου* αποκαλύπτουν, οι επιστολές και τα Σονέτα του. «Ο Βοκκάκιος είναι κατεξοχήν ποιητής». Στην Ελλάδα τον γνωρίζουν από «μερικά μέρη» της *Δεκαημέρου*, κακομεταφρασμένα από τη Γαλλική, «αγνοείται δε το υπόλοιπον κολοσσιαίον εις ποσόν και αξίαν έργων του»· ό.π., σσ. 495, 511, 514.

⁸⁰ Το «εξαιρετικά ενδιαφέρον» βιβλίο του J. Luchaire [= Julien Luchaire, *Boccacce*, Flammarion, éditeur, Paris 1951] («βιογραφία, ιστορία και κριτικό δοκίμιο» ταυτόχρονα), «φωτίζει απ’ όλες τις πλευρές το έργο» αυτού του «τόσο φημισμένου μα και παρεξηγημένου συγγραφέα». Όπως παρατηρεί ένας κριτικός ο Βοκκάκιος είναι γνωστός από τις τολμηρές ερωτικές ιστορίες που διηγείται στο *Δεκαήμερο*. Όμως το έργο «δεν είναι απλώς η αφήγηση ερωτικών περιπετειών», είναι «κυρίως το πρώτο πεζογράφημα που περιέχει τα περισσότερα στοιχεία» του νεώτερου μυθιστορήματος, «το πρώτο μυθιστόρημα αναλύσεως της σύγχρονης λογοτεχνίας, [...] το πρώτο ρεαλιστικό»· βλ. Σ. Ξ. [= Στ. Ξεφλούδας], «Ο Πατέρας του σύγχρονου μυθιστορήματος», *Νέα Εστία*, Έτος ΚΣΤ’ (1952), Τόμ. 51, [τχ. 593 (15/3/1952)], σ. 407.

Άννα Θέμου, Ο ερωτικός Βοκκάκιος στη σύγχρονη Ελλάδα

του. «Ο πολὺς κόσμος τόσο λίγο και τόσο άσχημα [τον] ξέρει από τα κακοδιαλεγμένα ερωτικά διηγήματα» του *Δεκαήμερου*, τα «ελαφρά», που σκιάζουν το μεγαλείο του⁸¹. Με αυτά τα δεδομένα κρίθηκε αναγκαία η διευκρίνιση ότι εκείνα δεν είναι «πάντοτε ερωτικά και ακόλαστα»⁸². Την ίδια ακριβώς εκτίμηση διατυπώνει και ο Βατάλας, ο οποίος εν τούτοις δεν παραλείπει να προσθέσει ότι γίνεται περισσότερο λόγος «για λαγνεία και πόθο παρά για αγάπη»⁸³. Οι αφηγήσεις «δεν είναι, φυσικά, όλες “ακατάλληλες”, όπως λανθασμένα πιστεύουν όσοι δεν έχουν υπ’ όψη τους ολόκληρο το έργο. Αντίθετα, υπάρχουν πολλές ιστορίες με σοβαρό και μάλιστα τραγικό περιεχόμενο [...], άλλες στις οποίες το ερωτικό στοιχείο δεν παίζει κανένα ρόλο, [...] άλλες καθαρά ηθοπλαστικές ή διδακτικές, άλλες απλώς εύθυμες ή πνευματώδεις ή σατιρικές ή περιπετειώδεις, άλλες, τέλος, αποτελούν ευρύτερες συνθέσεις», παρατηρεί ο Δημήτρης Γιάκος⁸⁴. Κατά τον φιλόλογο και διηγηματογράφο Χριστόφορο Μηλιώνη, «πολλές νουβέλες του με τολμηρό ερωτικό περιεχόμενο μεταμορφώνονται επιδέξια σε νουβέλες φάρσας και πανουργίας»⁸⁵. Ο Γ.Μ.Β. μεταφέρει τη διαδεδομένη άποψη ότι «εις πολλά αφηγήματά του ο Βοκκάκιος, ακολουθών τα ήθη της εποχής του, ελευθεριάζει καθ’ υπερβολήν και παρασύρεται εις ασέμνους και τολμηράς διηγήσεις, τούτο όμως δεν συμβαίνει εις όλα τα αφηγήματα του “Δεκαήμερου”, των οποίων πολλά δύνανται να αναγνωσθούν και από μικρά παιδιά ως ωραιότατα παραμύθια»⁸⁶. Συνήθης είναι η εκτίμηση πως τα διηγήματα

⁸¹ Αχιλλέας Α. Κύρου, «Ο Βοκκάκιος και ο Έλλην εμπνευστής του», *Ελληνική Δημιουργία*, Έτος Α΄, Τόμ Α΄, [τχ. 6 (1/5/1948)], σσ. 401-404.

⁸² «Πολλά είναι τραγικά, ηρωικά, τρυφερά, παραδοξολόγα.» βλ. [Ανυπόγραφο] «Βοκκάκιος (Τζιοβάννι Boccaccio)», *Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν Ελευθερουδάκη*, ό.π., σ. 370. Πρβλ. προσδιορισμό του *Δεκαήμερου* από τον ακαδημαϊκό Χάρη Βλαβιανό: «πλούσια συναγωγή ερωτικών, κυρίως, ιστοριών, που ενέπνευσαν στον Τσώσερ τους *Θρόλους του Καντέρμπουρι*, στο Βοκκάκιος, *Η ζωή του Δάντη*, μτφ. Σπ. Τσούγκος, εισαγωγή. Χ. Βλαβιανός, Νεφέλη, Αθήνα 2014 (οπισθόφυλλο).

⁸³ Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιος και το έργο του», ό.π., σ. 8.

⁸⁴ Δ. Γιάκος, «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio)», ό.π., σ. 533. Ο Γιάκος αναφέρεται στην έμπνευση του Βοκκακίου «από την Φιαμμέτα του»· βλ. Δ.Γ., «Ποίηση του “πατρικού πόνου”», *Νέα Εστία*, Έτος ΝΕ΄-1981, Τόμ. 110, [τχ. 1297 (15-7-1981)], σ. 941. Με τον Γιαλουράκη επιμελήθηκε ανθολογία, όπου περιλαμβάνεται μεταφρασμένο ποίημα του Βοκκακίου· βλ. Δημ. Γιάκου-Μανώλη Γιαλουράκη, *Παγκόσμιος ποιητική ανθολογία*, Τόμ. 1, Αυλός, Αθήνα 1977, σ. 481.

⁸⁵ Υπογραμμίζει τη σημασία του αφηγηματικού πλαισίου, «εξωτερικού συμβόλου μιας εσωτερικής ενότητας του *Δεκαήμερου*», στην πρόσληψη του έργου, «πίνακα ευτυχισμένου ερημητήριου και ειδυλλιακού περιβάλλοντος στο οποίο εκτυλίσσονται χαρούμενες σκηνές, σε μια κατάσταση μετέωρης αμεριμνησίας»· βλ. Χριστόφορος Μηλιώνης, *Το διήγημα*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2002, σσ. 56, 57. Βλ. επίσης σσ. 19, 29, 43, 51, 54- 61. 65, 83.

⁸⁶ Γ.Μ.Β., «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», ό.π., σ. 412. Πρβλ. Φλαμίνι, Κρεμιέ, *Ιστορία της Ιταλικής λογοτεχνίας*, μτφ. Γ. Σερούιου, Εκδοτικός οίκος “Ελευθερουδάκης” Α.Ε., Εν Αθήναις 1930, σ. 57 [·: «Το “Δεκαήμερον” ελευθεριάζει πολύ (...) εκ των εκατόν διηγημάτων αυτού πλέον των τριάκοντα δύνανται να αναγνωσθούν και από παιδιά»]. Το ίδιο απόσπασμα των Φλαμίνι, Κρεμιέ παρατίθεται στη δημοτική στο Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [εικονογραφημένο]*, μτφ. Κοσμάς Πολίτης, ό.π., σ. 22. Μεταφέρεται και στο Κ. Ζουμπουλίδης, *Ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας*, ό.π., σ. 51 (με αναφορά στην ελληνική έκδοση της πηγής).

όπου δεν παρατηρείται μεγάλη ελευθεροστομία υπερβαίνουν τα τριάντα⁸⁷. Και κατά τον Κυριάκη, το ελάττωμα του *Δεκαήμερου* είναι ότι «ελευθεριάζει πολύ», φαινόμενο που εν μέρει αιτιολογείται από την επιδίωξη να απεικονιστεί η κοινωνία της εποχής. Ο δοκιμιογράφος, προβάλλοντας την πρόθεσή του να συνεισφέρει ώστε να γίνει γνωστός ο πραγματικός Βοκκάκιος στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, επισημαίνει: Όποιος τον γνωρίζει «από το “Δεκαήμερον” διαμορφώνει διαφορετική αντίληψη για τον χαρακτήρα του», χαρακτήρα «εξαιρετικού ανθρώπου», με σεβασμό «προς την θρησκείαν και την ηθικοπλαστικήν επίδρασίν της». Παρατηρεί ότι στο έργο δεν παρελαύνουν μόνο «νέες διεφθαρμένες, σύζυγοι ακόλαστοι [...] κάθε λογής διεφθαρμένοι τύποι». Ο λογοτέχνης παρουσιάζει «ένα πλήθος ερωτομανών γυναικών, αλλά και υποδειγματικώς τιμίας γυναίκας, όπως η Γριζέλντα», «εξαιρετικές [...], καλές, ηθικές και αγνές κόρες. Γυναίκες πρότυπα». Το σφάλμα του ήταν ότι δεν καλύπτει τα δρώμενα «έστω και μ’ ένα φύλον συκής»⁸⁸. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Καιροφύλας⁸⁹. Τα όρια και οι «ηθικές αξίες, που κρύβονται κάτω από την ελευθεριότητα ακόμη και των πιο τολμηρών σημείων», αναδεικνύονται ως αποκαλύψεις της σύγχρονης κριτικής μελέτης των δημιουργημάτων του, που «κατέρριψαν την παλαιότερη αντίληψη πως ο Βοκκάκιος ήταν απλώς ένας χυδαίος σαρκαστής ή ένας λάγνος κυνικός»⁹⁰.

Κατά τον Απόστολο Σαχίνη, ο κόσμος του, «χαρούμενος, ανέμελος, κεφάτος», «δεν έχει άλλη σκέψη και άλλη φροντίδα από την απόλαυση της ζωής και τη χαρά του έρωτα». «Πάνω από όλα διακηρύσσεται η ελευθερία του έρωτα και των ερωτικών σχέσεων, καθώς και η “μεγάλη αποτελεσματική δύναμή του”». Στην απεικόνιση των ανθρώπων σε στιγμές «σχόλης και διασκέδασης» «υπάρχει αμοραλισμός, [...] αισθησιασμός, [...] ελευθεριότητα στην περιγραφή των ηθών»⁹¹. Ο Κανελλόπουλος χαρακτηρίζει μονόπλευρη την εικόνα που αποκομίζει για τον

⁸⁷ Βλ. ενδεικτικά Γιωργής Κότσιρας, «Διάγραμμα της ιταλικής λογοτεχνίας και οι επιδράσεις της στη Νεοελληνική», *Νέα Εστία*, Έτος ΞΑ΄-1987, [Τόμ. 122], τχ. 1451 (Χριστούγεννα 1987), σ. 117 και του ίδιου *Θεωρητική δοκιμή. Μελέτες ανιχνεύσεων στην Τέχνη του Λόγου, Οι εκδόσεις των φίλων*, Αθήνα 1990, σ. 228 [: «στο περιεχόμενό του ελευθεριάζει πολύ, τόσο που και ο ίδιος ο Βοκκάκιος φαίνεται πως είχε μετανιώσει γι’ αυτό. Περισσότερα όμως από τριάντα από τα διηγήματα αυτά δεν τα χαρακτηρίζει η ίδια ελευθεροστομία». Πρβλ. την παραπάνω σημείωση.

⁸⁸ Κ. Κυριάκης, *ό.π.*, σσ. 8, 12-14.

⁸⁹ Κ. Καιροφύλας, «Βοκκάκιος...», *ό.π.*, σ. 510 [: «Το σφάλμα του Βοκκακίου είναι ότι αφήκε να παρασυρθεί από τα άσεμνα θέματα και δεν ηθέλησε να τα σκεπάσει τουλάχιστον με φύλλον συκής»].

⁹⁰ U. Bosco, λ. «Βοκκάκιος», *ό.π.*, σ. 19.

⁹¹ Απόστολος Σαχίνης, «9 Απριλίου 1966: Giovanni Boccaccio, *Το Δεκαήμερο* [μετάφραση Κοσμά Πολίτη]», *Νέα Εστία*, Έτος ΝΓ΄-1979, Τόμ. 106, [τχ. 1257 (15/11/1979)], σσ. 1556-1558 [= «9 Απριλίου 1966: Giovanni Boccaccio ... », *Τετράδια κριτικής. Δεύτερη Σειρά*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου και Σ^{ΙΑΣ} Α.Ε., Αθήνα 1982, σσ. 96-101].

λογοτέχνη όποιος γνωρίζει μόνο το *Δεκαήμερο*, το οποίο ακόμη και αν και είναι ενδεικτικό «για την εκτίμηση της λογοτεχνικής του ικανότητας, μας κρύβει όμως πέρα για πέρα το υψηλό πνευματικό και ηθικό του φρόνημα». «Περιέχει λογοτεχνικά μαργαριτάρια αλλά και πολλούς απαγορευμένους καρπούς»⁹².

Στην έκδοση της μετάφρασης του Σπαταλά από τον οίκο Πέτρου Δημητράκου Α.Ε. παράλληλα με την προβολή της έλλειψης που αναπλήρωνε η κυκλοφορία της επισημαινόταν: «Πολλά απ' αυτά τα διηγήματα είναι εύθυμα, σκανδαλώδη, πικάντικα και γραμμένα με αρκετή ελευθεροστομία. Είναι παρμένα απ' όλες τις τάξεις και τις εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής [...] και σατυρίζουν [*sic*] με τρόπο λεπτό, αλλά και τολμηρό τις ανθρώπινες αδυναμίες». «Μερικές [ιστορίες] [...] έχουν βέβαια τολμηρή υπόθεση και κάνουν εντύπωση με την κάπως γυμνή διατύπωσή τους. Αυτό όμως δεν συμβαίνει πάντα, γιατί τα περισσότερα θέματά του έχουν αισθηματικό ή δραματικό χαρακτήρα. Αλλά κι εκεί όπου ελευθεριάζει [...] δεν το κάνει ποτέ επίτηδες ούτε φτάνει στην αισχρολογία. Απεναντίας έχει διδακτικό, ηθοπλαστικό σκοπό και θέλει μονάχα να καυτηριάσει τα ανθρώπινα πάθη. Οπωσδήποτε δεν έχει τίποτε το αξιοκατάκριτο και άδικο παρεξηγήθηκε από μερικές περικοπές ή διασκευές του έργου του που έγιναν με σκανδαλοθηρικό χαρακτήρα»⁹³. Ο ίδιος ο Επτανήσιος λόγιος πίστευε ότι μια «αισχρή και κερδοσκοπική μετάφραση πώγινε στη γλώσσα μας» είχε ως αποτέλεσμα να «θεωρείται από τους περισσοτέρους σαν κάποιος κοινός πορνογράφος»⁹⁴. Η ποιήτρια, μουσικός και δοκιμιογράφος Μαργαρίτα Δαλμάτη [= Μαρία Νίκη Ζωρογιαννίδη], λίγο μετά τη δημοσίευση της μετάφρασης του Πολίτη, απέδωσε την κάκιστη φήμη του έργου στον όγκο του, κατά την άποψή της, αποθαρρυντικό μιας ολοκληρωμένης μελέτης. Αποτέλεσμα, το κοινό να περιορίζεται στην ανάγνωση των «πιο ελευθεριαζουσών» διηγήσεων, «που τυπώνονταν από αδέξιους ή άτυχους μεταφραστές». Προκύπτει ένας άλλος συγγραφέας εάν «γδύσεις το λόγο του από το ύφος, κι από τα εκατό διηγήματά του ξεδιαλέξεις τα δέκα-είκοσι». Επιπλέον επισημαίνει πως το πρόστυχο καθορίζεται από τον τρόπο αφήγησης,

⁹² Π. Κανελλόπουλος, *ό.π.*, σσ. 94-95.

⁹³ Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις...]*, μτφ.-εισαγωγή Γ. Σπαταλάς, Τόμ. Α', *ό.π.*, σ. 170. Ως εκτίμηση του Σπαταλά παρατίθεται στο Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [εικονογραφημένο]*, μτφ. Κ. Πολίτης, *ό.π.* σ. 23.

⁹⁴ Γερ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα. Από την πρώτη σειρά...», στο Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 2 (*16 αυτοτελή διηγήματα*), *ό.π.*, σ. 9.

απηχώντας επιχειρήματα του ίδιου του Βοκκάκιου εναντίον ενδεχόμενων επικρίσεων⁹⁵ (πρβλ. «Conclusione dell'autore»⁹⁶).

Αξίζει να σημειωθεί ότι χαρακτηριστικές φράσεις από το ίδιο το *Δεκαήμερο*, με τις οποίες ο Βοκκάκιος απαντά σε όσους τον μέμφθηκαν για υπερβολική ελευθεριότητα, ανακαλούνται κατά κόρον από τους παρουσιαστές του, προκειμένου και οι ίδιοι να τον υπερασπιστούν. Ειδικότερα προτάσσονται επιχειρήματα από το προοίμιο, την εισαγωγή στην τέταρτη ημέρα και το συμπέρασμα, όπως π.χ. η αναγκαιότητα συνδυασμού του τερπνού μετά του ωφελίμου, η σημασία του τρόπου αφήγησης μιας «βρώμικης ιστορίας», το δικαίωμα της συγγραφικής ελευθερίας⁹⁷. Λόγια του Βοκκάκιου από το κλείσιμο του προοιμίου ανακαλούνται και για τη συνοπτική παρουσίαση της φύσης των διηγημάτων του. Τα συναντάμε ακόμη και σε ποιητικό σχήμα, ελαφρώς ακαλαίσθητο: «Οι ιστορίες μου περιέχουν / πολλές ερωτικές περιπέτειες, / διασκεδαστικές ή λυπητερές / αλλά και μπερδέματα άλλου είδους / βγαλμένα από τη σύγχρονη ζωή / ή από τα περασμένα» (πρβλ. «Proemio»)⁹⁸. Κατ' επανάληψη δηλώνεται κατηγορηματικά: ποτέ «δεν ξεπέφτει στο πρόστυχο» («ουδέποτε εκπίπτει εις το χυδαίον»⁹⁹). «Χυδαίες» χαρακτηρίζονται οι επιθέσεις που γνώρισε το έργο, όπου «υπερασπίζεται τον έρωτα και τη ζωή με θάρρος, από την αρχή ως το τέλος». Αν και χρησιμοποιεί «ελευθεριάζουσα γλώσσα», «δεν είναι χυδαιολόγος, ούτε κι όταν μιλάει ωμά και καθαρά για σεξουαλικά θέματα». Τέτοιου είδους αναφορές δεν στοχεύουν στην πρόκληση της σεξουαλικότητας, αλλά πλήττουν

⁹⁵ Βλ. ενδεικτικά Μ. Δαλμάτη, «Βοκκάκιος», *Η ηθική της Λογοτεχνίας*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1973, σσ. 112-124 [= «Βοκκάκιος», *Πνευματική Κύπρος*, Χρονιά Θ'-1969, Τόμ. 9, σσ. 404-409]. Η ποιήτρια εμφατικά τονίζει πως «κατηγορήθηκε για ασεβής επειδή διακωμωδεί τον Κλήρο, για βωμολόχος επειδή προβάλλει στο φως της ημέρας τον έρωτα- ώστε και τ' όνομά του μονάχα να μη θεωρείται δείγμα καλής αγωγής στα χείλη μιας νέας κοπέλλας ως τον αιώνα μας!». Η ίδια υπογραμμίζει την υγιή στάση του, σε μια θολή και νοσηρή κοινωνία, σε «άσωτους καιρούς»: ό.π., σσ. 116-117, 121. Ο Μελάς αναφέρει χαρακτηρισμό του *Δεκαμήρου* από τον ίδιο τον συγγραφέα σε γράμμα προς τον «Μαινάρδο Καβαλκάντι [= Mainardo Cavalcanti]: «επικίνδυνο ανάγνωσμα, που δεν πρέπει να βρίσκεται στα χέρια “κοσμίων γυναικών”». Σχολιάζει επίσης ότι «το σκανταλιστικό μέρος» έχει πλέον ξεθωριάσει· βλ. Σπ. Μελάς, «Πρόλογος», ό.π., σ. η'. «Κατά την έκφρασίν του δύναται να δηλητηριάσει τας ψυχάς και να παρασύρει εις την μοιχείαν»· βλ. Κ. Κυριάκης, ό.π., σ. 14.

⁹⁶ Boccaccio, *Decameron*, εισαγωγή, επιμ. σχολίων και σημειώσεων Antonio Enzo Quaglio, Τόμ. 2, Garzanti, Μιλάνο 1980⁵, σ. 943 [: «Niuna [cosa] si disonesta n'è, che, con onesti vocaboli dicendola, si distica ad alcuno»].

⁹⁷ Μ. Δαλμάτη, *Η ηθική της Λογοτεχνίας*, ό.π., σ. 122. Πρβλ. Boccaccio, *Decameron*, εισαγωγή, Τόμ. 2, ό.π., σ. 944 [: «senza che alla mia penna non dee essere meno d'autorità conceduta che sia al pennello del dipintore»].

⁹⁸ Βοκάκιος, *17 ιστορίες από το Δεκαήμερο*, μτφ. Ζωή Βαλάση, ό.π., σ. 12. Πρβλ. Boccaccio, *Decameron*, Τόμ. 1, ό.π., σ. 3 [: «Nelle quali novelle, piacevoli e aspri casi d'amore e altri fortunosi avvenimenti si vedranno, così ne' moderni tempi avvenuti come negli antichi»].

⁹⁹ «Διατηρεί χάριν και μέτρον και εις την πλέον ελευθεριάζουσιν αφήγησιν»· βλ. ενδεικτικά [Ανυπόγραφο] «Βοκκάκιος (Τζιοβάννι Boccaccio)», *Εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν Ελευθερουδάκη*, ό.π., σ. 370. Η ίδια εκτίμηση και σε Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιος και το έργο του», ό.π., σ. 8.

καταστάσεις, θεσμούς και ήθη, διαβάζουμε στην εισαγωγή των εκδόσεων «Νέστορα»¹⁰⁰. «Στις ερωτικές ιστορίες η τολμηρότητά του, όπου υπάρχει, οφείλεται στο θέμα και όχι σε πρόθεσή του για ασεμνολογία»¹⁰¹.

Αρκετοί συντάκτες κειμένων για το *Δεκαήμερο* επιχειρούν να ανατρέψουν αρνητικές αποτιμήσεις που, κατά καιρούς, διατυπώθηκαν, συντείνοντας στην καλλιέργεια μιας μονοδιάστατης και πλανερής, κατά την άποψή τους, εικόνας για τον Βοκκάκιο. Αποσκοπώντας στην αποκατάσταση της φήμης του ειδικά στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, υπογραμμίζουν την ανάγκη σφαιρικής θεώρησης των ιστοριών, αναδεικνύουν την αξία του και επιχειρηματολογούν ενάντια σε όσους τον κατηγόρησαν για ασέβεια, βωμολοχία ή ακόμη και χυδαιότητα. Ορισμένοι, στοχεύοντας στην αιτιολόγηση των πιο σκανδαλιστικών πτυχών, τονίζουν το ρεαλιστικό χαρακτήρα και την ακρίβεια των απεικονίσεων της καθημερινότητας, τη ζωντάνια των προσώπων, το εύρος τύπων και χαρακτήρων, το πλήθος αποτυπωμένων καταστάσεων¹⁰². Προβάλλουν τον διδακτικό στόχο που υπαγορεύει τις επιλογές, τις βαθύτερες στοχαστικές και ανατρεπτικές προθέσεις. Παράλληλα υπογραμμίζουν τον πλούτο και την ποικιλία του, την παρουσία ευγενών συναισθημάτων, τον καθαριστικό ρόλο της χάριτος που διανθίζει τις αφηγήσεις, τη σημαντική βαρύτητα και την αντισταθμιστική λειτουργία των εγκωμίων του ηρωισμού, της τιμής, ευγένειας και τρυφερότητας. Επικαλούνται το αφηγηματικό ταλέντο του συγγραφέα, θεωρούμενο ως αδιαμφισβήτητο, την υφολογική μαεστρία, την άρτια επιμέλεια στην επιλογή των λέξεων, την τήρηση του μέτρου, τη χάρη και φυσικότητα του λόγου, την οξυδέρκεια του βλέμματος, το πνευματώδες χιούμορ.

Άλλοι δίνουν έμφαση σε κοινωνικούς παράγοντες καθώς και στον νεωτερικό ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της υιοθετούμενης οπτικής. Συνδέουν το περιεχόμενο του *Δεκαημέρου* με τις προσδοκίες και τα ιδανικά της «τότε ανερχόμενης αστικής τάξης της Φλωρεντίας, που την έθελγαν εξίσου η πνευματικότητα και ο απολαύσεις», και επισημαίνουν ότι «στις ερωτικές παραστάσεις, τις προσκολλημένες στις

¹⁰⁰ Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο. Βιογραφία-Ανάλυση-Εποχή*, ό.π., σ. 17.

¹⁰¹ Μ. Α. Φιλিপπάτος, «Βοκκάκιος Ιωάννης», ό.π., σ. 190. Πρβλ. Π.Κ., «Βοκκάκιος (Boccaccio) Τζιοβάννι», ό.π., σ. 252 [«ανατέμνων την κοινωνίαν της εποχής του, καυτηριάζει την υποκρισίαν των μοναχών, την φαυλότητα των πολιτικών, αι δε προλήψεις και το ψεύδος και η απάτη, υφίστανται βαθειάν κριτικήν και σάτιραν, γεγονός το οποίον είχε ως αποτέλεσμα, να δυσφημισθή και να συκοφαντηθή ο Βοκκάκιος ως χυδαιολόγος και πορνογράφος, ενώ ο παρ' αυτού επιδιωκόμενος και επιτελούμενος σκοπός ήτο η κάθαρσις].

¹⁰² Παρατίθεται ενδεικτική φράση του Καρντούτσι: «ουδείς προ του Δάντου και μέχρι του Σαίξπηρ εδημιούργησε τοιαύτην ποικιλίαν προσώπων»· βλ. Π.Κ., «Βοκκάκιος (Boccaccio) Τζιοβάννι», ό.π., σ. 252. Για την ποικιλία τύπων και τον πλούτο του, κάποιοι συγγραφείς (π.χ. Σπαταλάς, Φουριώτης κ.ά.) παραπέμπουν στον Carducci και τον Bartoli.

παραδόσεις, εκείνος αντιπαραθέτει το μεγαλύτερο αισθηματικό εύρος όσων ανθούν μεταξύ των ανθρώπων των κατώτερων τάξεων» (Σαρλής)¹⁰³. «Πιστεύει στην παντοδυναμία του έρωτα, σε κάθε κοινωνική τάξη, σε μεγάλους και μικρούς, [...] κοσμικούς και κληρικούς (Μελάς)¹⁰⁴. Τον τοποθετεί στο «κέντρο του γενικού ενδιαφέροντος του έργου [...], όχι ως συναίσθημα και προνόμιο των ευγενών»¹⁰⁵. Τον αντιμετωπίζει σαν δύναμη που δεν κάνει διακρίσεις. Προσπίζεται το δικαίωμα των γυναικών να τον απολαμβάνουν, στάση που εξάιρεται ιδιαιτέρως από τη Δαλμάτη¹⁰⁶. «Το ιδεολογικό πλαίσιο» του διασημότερου δημιουργήματός του εντοπίζεται στην «ισότητα των ανθρώπινων πεπρωμένων¹⁰⁷». Επιπλέον διευκρινίζεται ότι ο Βοκκάκιος προβάλλει τον έρωτα ως «κίνητρο δράσης» και δημιουργικότητας¹⁰⁸, «πηγή κάθε αρετής»¹⁰⁹. Συνιστά ένα από τα τέσσερα «ακατάλυτα κίνητρα», που οιστρηλατούν το βιβλίο, παράλληλα με «το πνεύμα, την αγνή ζωτικότητα των ενστίκτων και την αρετή»¹¹⁰. Γίνεται αντιληπτός «σαν ένα αίσθημα γήινο και ανθρώπινο όπου η αισθησιακή απόλαυση είναι στενά συνδεδεμένη με την αισθητική και διανοητική ερμηνεία του αγαπημένου προσώπου¹¹¹». Ο Σαρλής, δίχως να σταθεί στο προκλητικό περιεχόμενο, αναδεικνύει την ποικιλία και κλείνει τον πρόλογό του, διασαφηνίζοντας ότι με τον υπότιτλο «Πρίγκηπας Γκαλεότος» ο Βοκκάκιος δεν επιδιώκει «να παραστήσει το “Δεκαήμερο” σαν ένα είδος ερωτικού

¹⁰³ Ν.Σ., «Πρόλογος», στο Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 1, μτφ.-πρόλογος Ν. Σαρλής, ό.π., σ. 8. Πρβλ. [ανυπόγραφο] «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», *Πάπυρος -Λαρούς. Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 4 (Βαγα-Γίδο), Λ. Κατσαρός, Επιστημονική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων Πάπυρος, (copyright 1964), σσ. 414-415 [: «ο Βοκκάκιος θέτει την ανεξίτηλον σφραγίδα ενός πνεύματος ωρίμου και προσγειωμένου, έχοντος τα χαρακτηριστικά της τότε φλωρεντινής αστικής τάξεως, την οποίαν είλκυον εξ ίσου η πνευματικότης και αι απολαύσεις»].

¹⁰⁴ Σπ. Μελάς, «Πρόλογος», στο Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις....]*, μτφ.-εισαγωγή Γ. Σπαταλάς, Τόμ. Α', ό.π., σ. ζ'.

¹⁰⁵ Φ. Γκικόπουλος, «Ο πρώτος συγγραφέας της σύγχρονης εποχής», εφημ. *Η Αυγή*, 14/7/2013.

¹⁰⁶ Πρβλ. «Υπερασπίζεται το δικαίωμα των ανθρώπων να απολαμβάνουν την ζωή τους πάνω στη γη. Υμνεί τον αισθησιακό έρωτα και τις φυσικές παρορμήσεις του ανθρώπου [...] Το βιβλίο είναι διαποτισμένο από πνεύμα ελευθεροφροσύνης και χαρούμενη διάθεση». Η προάσπιση του δικαιώματος του ανθρώπου στο ερωτικό πάθος αναφέρεται ως κεντρική ιδέα του αφηγηματικού ποιήματος *Οι νύμφες του Φιέζολε* [= Ninfale Fiesolano]· βλ. «Βοκκάκιος Ιωάννης», *Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 5 (Βαρβαμίλη-βόμβος), Εκδοτική εταιρεία «Ακάδημος» Α.Ε., Αθήνα 1979, σσ. 668-669.

¹⁰⁷ Φ. Γκικόπουλος, *Στοιχεία για την ιστορία ...*, ό.π., σ. 23.

¹⁰⁸ Ρ. Μπούμη, Ν. Παπάς, ό.π., σ. 113. Εδώ τονίζεται η ανάγκη να μην αγνοείται το ιστορικό πλαίσιο του έργου από όσους επιχειρούν «απλώς» να εντρυφήσουν «στις ερωτικές σελίδες του».

¹⁰⁹ Γ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα», στο Ιωάννου Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, ό.π., σ. 11 και Γερ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα. Από την πρώτη σειρά...», στο Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 2 (*16 αυτοτελή διηγήματα*), ό.π., σ. 14· Μ. Β. «Ο Τζιοβάννι Βοκκάκιος και το έργο του», ό.π., σ. 15.

¹¹⁰ Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερο*, Τόμ. 1-4, μτφ. Νίκος Σαρλής, ό.π., οπισθόφυλλο.

¹¹¹ «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio)», *Εγκυκλοπαίδεια δομή έγχρωμη*, Τόμ. 6 (Βιβλιοθηκονομία-Γεράκι), Εκδόσεις «Δομή», Αθήνα, σ. 107. Το ίδιο και σε *Νέα εγκυκλοπαίδεια δομή έγχρωμη*, Τόμ. 7 (Βέλγιο-«Βυζαντινά Χρονικά»), Εκδόσεις «Δομή» (Εκδοτικός οργανισμός Τεγόπουλου-Μανιατέα), Αθήνα 1996, σ. 197. Το λ. στις σσ. 106-107 και 196-197 των εκδόσεων αντίστοιχα.

μεσάζοντος» αλλά «εκφράζει συμβολικά την επιθυμία του να ευχαριστήσει με το βιβλίο του τις αναγνώστριές του»¹¹².

Κοινό τόπο πολλών κειμένων αποτελεί η άποψη ότι ο Βοκκάκιος, θεοποιώντας τον έρωτα και εξυμνώντας ζωτικές τέρψεις, διαφοροποιείται ρητά από τις μεσαιωνικές πεποιθήσεις¹¹³, πλήττει σφοδρά την υποκρισία και τον ασκητισμό εκείνων των «σκοτεινών χρόνων». Αυτή η θεώρηση υπογραμμίζεται ως χαρακτηριστική του αναγεννησιακού πνεύματος αλλά και των αρχαίων Ελλήνων, που, σύμφωνα με τη θέση της Δαλμάτη, τιμούσαν το κάλλος της σάρκας παράλληλα με την ευλάβεια και την αγιοσύνη, σέβονταν τα θεία και τους νόμους της ηθικής. Σε αρχαιοελληνικά πρότυπα παραπέμπουν τους κειμενογράφους και άλλες πτυχές του έργου: ο ερωτικός χαρακτήρας στις μπαλάντες που κλείνουν τις ημερήσιες αφηγήσεις, επηρεασμένες από τα χορικά των κορυφαίων τραγωδών¹¹⁴. το σατιρικό πνεύμα και η πρόθεση αφύπνισης συνειδήσεων, χαρακτηριστικά στις κωμωδίες του Αριστοφάνη¹¹⁵. Ο Montuori, τονίζοντας την αποστασιοποίηση από το υλικό και τις ηθικές επιδιώξεις του συγγραφέα, έκλινε την παρουσίαση της μετάφρασης του Πολίτη με την ευχή οι Έλληνες αναγνώστες να απολαύσουν το [αττικό] άλας που καρυκεύει το λόγο του Τοσκανού, να αντικρίσουν με τρυφερή συγκατάβαση, να συναισθανθούν αυτόν τον «φιλήδοно», «αιώνιο» ανθρώπινο κόσμο, διαποτισμένο από ένα «διονυσιακό» και «παγανιστικό» πνεύμα, ακόμη και στις απόπειρές του να ανυψωθεί πνευματικά¹¹⁶. Τέλος, δεν παραλείπονται ελληνικές πηγές έμπνευσης ερωτικών δρωμένων του *Δεκαήμερου*, όπως το πνευματώδες απόφθεγμα του Διογένη

¹¹² Ν.Σ., «Πρόλογος», στο Βοκκάκιος, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 1, μτφ.-πρόλογος Ν. Σαρλής, ό.π., σ. 10.

¹¹³ Βλ. ενδεικτικά: Ειρ. Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», ό.π., σ. 651 [: «Ο «Επαναστάτης», «ο πρώτος σκαπανεύς, όστις γελών κατήνεγκε την πρώην πληγήν κατά του μεσαιωνικού κόσμου»]. Ο Ντε Σάνκτις: «παρατηρεί [...] ότι το “Δεκαήμερον” όχι μόνον απαρνείται τον Μεσαίωνα, αλλά και τον γελοιοποιεί»· βλ. Charles S. Singleton [= Καθηγητής Παν/μίου Χάρβαρντ], λ. «“Δεκαήμερον”, Βοκκακίου το – (Il Decamerone)», *Μεγάλη Αμερικανική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμ. 7 (Γιουετσι–Δίατα), Έκδοσις «Μορφωτικής εταιρίας» Αθήναι 1970, σ. 582. Πρβλ. «είπε κάποιος νεώτερος για το Βοκκάκιο»: «ο τρομερότερος εκδικητής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εναντίον των ασκητικών κακουργημάτων του Μεσαίωνα», στο Γερ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα. Από την πρώτη σειρά...», στο Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 2 (*16 αυτοτελή διηγήματα*), ό.π., σ. 13. Το ίδιο και σε Γ. Σ., «Ο Ιωάννης Βοκκάκιος και το έργο του», στο Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις...]*, Τόμ. Α', ό.π., σ. 4.

¹¹⁴ Γ.Μ.Β., «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», ό.π., σ. 412 [: «εις τέλος δε εκάστης των ημερησίων τούτων αφηγήσεων ψάλλεται από όλους μία ερωτική μπαλλάντα, κατά τον τύπον των αρχαίων χορικών»].

¹¹⁵ Ό.π.. Βλ. επίσης Γ. Σ. Σπαταλάς, «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, ό.π., σ. 469 [: «Το δε σατιρικόν αυτού πνεύμα, μόνο με του Αριστοφάνους δύναται να παραβληθή»].

¹¹⁶ Μ. Montuori, «Πρόλογος», στο Τζιοβάννι Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [εικονογραφημένο]*, μτφ. Κ. Πολίτης, ό.π., σ. 7.

«Λύχνου σβεσθέντος πάσα γυνή Λαῖς» στο «πάθημα του Επισκόπου»¹¹⁷ [= VIII.4]. «Το πνεύμα της αρχαίας ηδυπαθείας, επί μακρόν υπνώττον, άρχεται ταρασσόμενον εν τη ελληνική λάρνακι, ην πρώτος ο Βοκκάκιος εκ των ερειπίων της αρχαιότητος εκθάπτει», είχε παρατηρήσει με ενθουσιασμό ο Ασώπιος¹¹⁸, άποψη που συμμερίστηκαν πολλοί ακόμη Έλληνες κριτικοί. Γενικότερα δίδεται έμφαση στη σχέση του *Δεκαήμερου* με τον πολιτισμό της κλασικής αρχαιότητας, της ελληνιστικής περιόδου, του Μεσαίωνα, της Αναγέννησης και της σύγχρονης εποχής. Επιπλέον, οι δραματικές ιστορίες ατυχούς έρωτα αναφέρονται ως κύρια πηγή έμπνευσης των Προραφαηλιτών ζωγράφων και επιγόνων τους (άμεση ή έμμεση)¹¹⁹.

Τον ερωτικό χαρακτήρα του έργου αναδεικνύει επιπλέον η εικονογράφηση των ελληνικών εκδόσεων, εμπλουτισμένων με πίνακες, ξυλογραφίες, λιθογραφίες, γκραβούρες, σκίτσογραφήματα κ.λπ., υλικό αντλημένο σε μεγάλο βαθμό από μνημειώδεις ξένες εκτυπώσεις. Εικόνες από την περίφημη έκδοση του 1492 στη Βενετία κοσμούν τη μετάφραση του Πολίτη. Στις σελίδες των βιβλίων αποτυπώνονται άφθονες απεικονίσεις της θεάς του κάλλους και του φτερωτού υιού της, λάγνες γυμνές φιγούρες, σμιζίματα ζευγαριών, καλλονές σε αισθησιακές πόζες κ.ά.. Οι μορφές της Πανδήμου και της Ουρανίας Αφροδίτης εύγλωττα περιβάλλουν την έκδοση «Δαρεμά», η Λήδα με τον Κύκνο, την έκδοση «Χρήστου Γιοβάνη». Γαργαλιστικά εξώφυλλα καθιστούν κάποια βιβλία ιδιαίτερος εμπορικά. Στη γονιμότητα της συνεύρεσης ως πηγής έμπνευσης για τον Βοκκάκιο παραπέμπει το εξώφυλλο των *Ιστοριών από το Δεκαήμερο* των εκδόσεων «γράμματα». Για τις επιτυχημένες αισθησιακές εικόνες του, κεντρίζει το ενδιαφέρον ένα *Δεκαήμερον* («Εκ του Ιταλικού») άγνωστου μεταφραστή, που κυκλοφόρησε το 1911 στην Αθήνα από τους εκδότες Αναγνωστόπουλο και Πετράκο¹²⁰.

¹¹⁷ Δημήτρης Γερμιώτης, «Οι αρχαίοι είχαν την πλάκα τους ...», www.sarantakos.com.

¹¹⁸ Ειρ. Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», ό.π., σ. 641.

¹¹⁹ Ευθυμία Γεωργιάδου-Κούντουρα, Σταύρος Δεληγιώργης, «Ο Βοκκάκιος και οι προραφαηλίτες. Ανυπεράσπιστοι έρωτες», *Αρχαιολογία & Τέχνες*, τχ. 109 [αφιέρωμα *Περί έρωτος...*] (Δεκέμβριος 2008), σσ. 43-51. Ο Ιταλός «αναδεικνύει το θέμα του αυλικού έρωτα» και «κατέχει ξεχωριστή θέση στις προτιμήσεις» αυτής της μυστικής αδερφότητας «Αγγλων ζωγράφων, ποιητών και κριτικών» ό.π., σσ. 44-45. Ο Καθηγητής συνέγραψε μελέτημα για τον Ιταλό· βλ. Stavros Deligiorgis, «Boccaccio and the Greek Romances», *Comparative Literature* 19 (1967), σσ. 97-113. Έλληνας δημιουργός ξενόγλωσσου βιβλίου για τον Βοκκάκιο είναι και ο Emmanuel Pierre Rodocanachi, *Boccace, Poète, conteur, moraliste, homme politique*, Librairie Hachette et Cie, Παρίσι 1908.

¹²⁰ Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον [Εκ του Ιταλικού με πολλές και ωραίας εκ του πρωτοτύπου εικόνας]*, άγνωστου μεταφραστή, Αναγνωστόπουλος και Πετράκος, Αθήνα 1911. Κατά την Cappellaro, πρόκειται για ανώνυμη αναδημοσίευση της μετάφρασης του Πανά με εμπορικό χαρακτήρα, απόπειρα λογοκλοπίας.

Την ερωτική θεματολογία των «ελασσόνων» δημιουργημάτων του τονίζουν και οι μνείες των μελετητών – συνήθως σύντομες– στην υπόθεσή τους. Σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιάζονται «εμπνευσμένα κατά το πλείστον από τον έρωτά του προς την Φιαμέττα»¹²¹. Στα νεανικά του έργα ο έρωτας, «βαθιά ανθρώπινος», «δεν έχει τίποτα το πλατωνικό»¹²². Σε αισθηματικές απογοητεύσεις καθώς και στην επίδραση της φιλίας του με τον Πετράρχη αποδίδονται όψιμες ριζικές μεταβολές, εμφανέστατες στο «πικρόχολο Κοράκι [= *Corbaccio*]». Το κείμενο αυτό, «έκρηξη μισογυνισμού»¹²³, αναφέρεται ως γραμμένο με εκδικητικές προθέσεις, έπειτα από μια «άδοξη ερωτική περιπέτεια». Δεν απουσιάζουν σχόλια για τη φύση των επί μέρους αισθηματικών ιστοριών, π.χ. «της Φιαμμέττας και του Παμφίλου» (*Fiammetta* ή *Elegia di Madonna Fiammetta*), μυθιστόρημα κατά κάποιους «διαφλεγόμενο υπό του πάθους, πλήρες αισθήματος», με αντικείμενο «όχι και αγνούς έρωτες» και «μεγάλη δόση ασεμνολογίας». Αυτό το έργο εκτίμησε ωστόσο ο Κανελλόπουλος περισσότερο από το *Δεκαήμερο*: «Ανήκει στα πιο ευγενικά έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, στα έργα εκείνα που μόνο μια καρδιά ικανή για μια μεγάλη αγάπη μπορεί να γεννήσει». «Ο ποιητής της “Φιαμμέττας”» αποδεικνύεται «ρωμαντικότερος από τον εραστή της Λάουρας»¹²⁴. Ως «κατά το πλείστον ερωτικά» παρουσιάζονται και τα ποιήματά του (*Rime*)¹²⁵. Το παράφορο και βίαιο πάθος αναφέρεται ως ειδικό θέμα των σονέτων του¹²⁶.

Το *Δεκαήμερο* διακρίνεται ως το αριστούργημά του, το έργο που του χάρισε την αθανασία, καθιστώντας τον παγκοσμίως γνωστό. Αποτελεί το πρώτο έντεχνο πεζογράφημα στην ιταλική γλώσσα και, κατά πολλούς, παραμένει «ακόμα αξεπέραστο». Γίνεται «κάτοπτρον της ιταλικής ζωής του 14^{ου} αιώνας»¹²⁷ – όπως «σημειώνει ο Φλαμίνης [= Francesco Flamini]»¹²⁸ – αλλά και όλων των εποχών.

¹²¹ Βλ. ενδεικτικά Κ. Ζουμπουλίδης, *ό.π.*, σ. 51.

¹²² Δ. Κομίνη-Διαλέτη, λ. «Βοκκάκιος, Τζιοβάννι», *ό.π.*, σ. 328.

¹²³ U. Bosco, λ. «Βοκκάκιος», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Britannica*, Τόμ. 12 (Βιομηχανία-Βυζάντιο), *ό.π.*, σ. 246.

¹²⁴ Κανελλόπουλος Π., *ό.π.*, σ. 95.

¹²⁵ [Ανυπόγραφο] λ. «Boccaccio [sic] Giovanni (Βοκκάκιος Ιωάννης)», *Παγκόσμιον Λεξικόν των έργων*, *ό.π.*, σ. 565.

¹²⁶ Ρ. Μπούμη, Ν. Παπάς, *ό.π.*, σ. 111.

¹²⁷ Γ.Μ.Β., «Βοκκάκιος Ιωάννης (Boccaccio [sic])», *ό.π.*, σ. 627 κ.ά.

¹²⁸ Γερ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα. Από την πρώτη σειρά...», στο Βοκκακίου, *Το Δεκαήμερον*, Τόμ. 2 (*16 αυτοτελή διηγήματα*), *ό.π.*, σ. 12· Γ. Σπαταλάς, «Προλεγόμενα», στο Ιωάννου Βοκκακίου, *Εκλογές από το Δεκαήμερο*, *ό.π.*, σ. 10· Γ. Σ. Σπαταλάς, λ. «Βοκκάκιος (Boccaccio) Ιωάννης», *ό.π.*, σ. 469. Πρβλ. Φλαμίνι, Κρεμιέ, *ό.π.*, σ. 56. Για τον Βοκ., κυρίως βλ. σσ. 51-58. Πρβλ. επίσης Αδόλφου

Αποτελεί «το πεζογραφικόν ισοστάσιον της Θείας Κωμωδίας», την «Ανθρώπινη Κωμωδία» (πρβλ. χαρακτηρισμό του Francesco De Sanctis). Αποδίδει με καταπληκτική ακρίβεια τύπους, μορφές, ήθη και έθιμα, παρμένα από την πραγματικότητα. Ανταποκρίνεται στον συναισθηματικό κόσμο της νεώτερης εποχής. Εδώ «βρίσκουν την τελειώσή τους οι κάθε είδους κινήσεις του αισθήματος από την τρυφερή ως την βάρβαρη, από την ξόπετσα ερωτική ως την ουσιαστικά συγκλονιστική, από την απλή σεξουαλική ικανοποίηση ως την πλέον ζώωδη της εκδήλωση»¹²⁹. Ανυψώνει την ιταλική γλώσσα «στην περιωπή της κλασσικής τελειότητας των λατίνων συγγραφέων», όπως κατ' επανάληψη τονίζεται. «Ποιητικό, δραματικό, λυρικό, ρητορικό και περιγραφικό, [...] συναισθηματικό και ειρωνικό, ανήθικο και ηθικό, χριστιανικό και ειδωλολατρικό»¹³⁰. «Δεν είναι απλά ένα είδος τολμηρού, αισθησιακού και ευχάριστου αναγνώσματος, όπως πολλές φορές παρουσιάστηκε, αλλά ένα έργο ποίησης και τέχνης»¹³¹.

Ο ίδιος ο Βοκκάκιος χαρακτηρίζεται¹³² «μέγας δημιουργός», ένας από τους μεγαλύτερους μυθιστοριογράφους της λογοτεχνίας, ιταλικής ή παγκόσμιας, ακόμη και «ο μεγαλύτερος παραμυθάς». Είναι «ο Θέσπις της ιστορίας του μυθιστορήματος», «θεμελιωτής του πεζού ιταλικού λόγου» και «δημιουργός ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους», «εφευρέτης» της νουβέλας, του ρεαλιστικού και παράλληλα σατιρικού αφηγήματος. Διαμορφωτής της ιταλικής λογοτεχνίας, πρωτοπόρος της Αναγέννησης, όπως ο Πετράρχης, και «πρόδρομος του θετικισμού», «ζωντανή πινακοθήκη της εποχής του, αλλά και κάθε εποχής»¹³³.

Γάσπαρη, ό.π., σ. 79 [: «Το Δεκαήμερον είχε κάτοπτρον πιστόν του καθ' ημέραν βίου της εποχής εκείνης, από των υψίστων μέχρι των κατωτάτων στρωμάτων, και κωμωδία μεγάλη»].

¹²⁹ Α. Φουριώτης, *Το μυθιστόρημα...*, ό.π., σσ. 263-265. Ο Φ. παρουσιάζει το έργο ως πρόδρομο του νεώτερου μυθιστορήματος. Τονίζοντας τις καινοτομίες, αναδεικνύει τη συμβολή του στην «ενορχήστρωση» του είδους.

¹³⁰ Π. Κιούσης (διασκευή-σύνθεση), «Βοκκάκιος...», ό.π., σ. 509.

¹³¹ Δ. Κομίνη-Διαλέτη, λ. «Βοκκάκιος, Τζιοβάννι», ό.π., σ. 329. Πρβλ. Ναταλίνο Σαπένιο, *Ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας*, πρόλογος Edoardo Taddeo, μτφ.-προσαρμογή-επιμ. Θ. Ιωαννίδης, Ποσειδώνας, Θεσ/νίκη 1972, σ. 101 [: «δεν είναι ένα είδος κυνικής και λάγνης διασκέδασης, όπως πολλοί το φαντάζονται, αλλά ένα μεγάλο έργο ποίησης και τέχνης, με τόνο σοβαρό, πλούσιο σε ποικίλα στοιχεία»].

¹³² Βλ. ενδεικτικά Βοκάκιος, *Δεκαήμερον. Τρίτη ημέρα*, ό.π., σ. 7· Βοκάκιος, *Ιστορίες από το «Δεκαήμερον»*, ό.π., σ. 7· Λ. Προγκίδης, *Η κατάκτηση του μυθιστορήματος...*, ό.π., σ. 190· Π. Κιούσης (διασκευή-σύνθεση), «Βοκκάκιος...», ό.π., σ. 505· Ειρ. Κ. Ασώπιος, «Ιωάννης Βοκκάκιος», ό.π., σ. 651· Βοκκάκιου, *Το Δεκαήμερο [Πλήρης λογοτεχνική μετάφρασις...]*, μτφ.-εισαγωγή Γ. Σπαταλάς, Τόμ. Α', ό.π., σ. 170.

¹³³ Μετά την εκφώνηση του παραπάνω κειμένου ζήτησε το λόγο η κόρη του Νίκου Σαρλή, ο οποίος τότε ήταν εν ζωή. Η κ. Ευφροσύνη Σαρλή αναφέρθηκε στην ενασχόληση του πατέρα της με το *Δεκαήμερο* σε δύσκολες περιόδους, τότε που συντηρητικοί κύκλοι διανοουμένων έβλεπαν τον Ιταλό

Υ.Γ. Επιδίωξα την επισήμανση, ομαδοποίηση και συγκριτική εξέταση κύριων απόψεων διατυπωμένων σε ελληνόγλωσσα κείμενα της σύγχρονης εποχής για τη στάση του λογοτέχνη απέναντι στον έρωτα, προκειμένου να δώσω μια συνοπτική εικόνα, διανθισμένη με αντιπροσωπευτικά παραθέματα. Κατά την έρευνα, μου προξένησαν το ενδιαφέρον ορισμένα γραπτά ελάχιστα γνωστά ή ακόμη και άγνωστα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχω συλλέξει, σε Έλληνες μελετητές των συντακτών τους, του Βοκκάκιου ή γενικότερα της ιταλικής Γραμματείας. Μια περαιτέρω διερεύνηση θα προσέθετε στοιχεία στις δραστηριότητες των δημιουργών τους. Ακόμη εξαιρετικές ομοιότητες που παρατήρησα σε χωρία με οδήγησαν στην εικασία ότι κάποιοι συγγραφείς δεν είχαν μόνο κοινές ξένες πηγές¹³⁴, πρωτότυπες ή μεταφρασμένες, αλλά έλαβαν υπόψη και παρουσιάσεις του Ιταλού από συμπατριώτες τους, τις οποίες αποσιωπούν. Θα ήταν σκόπιμο να εμπλουτιστούν τα δεδομένα και οι εκτιμήσεις για την απήχησή του στη χώρα, για οπτικές Νεοελλήνων λογίων και καθοριστικούς παράγοντες πρόσληψής του, ίσως και να επανεξεταστούν. Να προσδιοριστούν επιπλέον λόγοι και συνθήκες (πολιτικο-κοινωνικές, ιδεολογικές, κύκλοι και σχέσεις διανοουμένων κ.ά.) που ευνόησαν ή ενθάρρυναν την ενασχόληση

δημιουργό ως διεφθαρμένο και υμνητή της ακολασίας. Για τον ίδιο, ήταν «αναντίρρητα [...] πνεύμα ώριμο και προσγειωμένο». Τα λόγια της με συγκίνησαν βαθιά και της ζήτησα να τα καταγράψει. Παραθέτω αυτούσιο το κείμενό της, ευχαριστώντας την θερμά: «Είμαι κόρη του Νίκου Σαρλή, μεταφραστή του *Δεκάμερου* του Βοκκάκιου στις εκδόσεις Πάπυρος το 1972. Ο πατέρας σε προχωρημένη πια ηλικία ενημερώθηκε από τον τύπο για την ημερίδα αλλά οι δυνάμεις του δεν του επιτρέπουν να παρευρεθεί. Είμαι συγκινημένη για την αναφορά που κάνετε στην μετάφρασή του, όπως και για το μέρος των προλεγόμενων που διαβάσατε. Ο πατέρας μου πρέπει να είχε μια πρώτη επαφή μελέτης με τα κλασσικά έργα *Δεκάμερο* και *Θεία Κωμωδία* στην διάρκεια φυλακής και εξορίας, όπως έλεγε ήταν επιτρεπτά, το πρώτο ως πορνογραφικό!!! και το δεύτερο ως θεολογικό !!! βιβλίο. Εκείνα τα χρόνια οι πολιτικοί κρατούμενοι είχαν ομάδες αυτομόρφωσης και δούλευαν πολύ μεταφραστικά γυμνάσματα. Ο ίδιος σαν παιδί είχε Ιταλό δάσκαλο μουσικής και γλώσσας ενώ Λατινικά ήξερε ως πτυχιούχος Πολιτικών Οικονομικών Σπουδών Α.Π.Θ.. Αργότερα στα '60-'67 μια ομάδα μεταφραστών, συγγραφέων και καθηγητών συνέχισαν την παράδοση, θυμάμαι μερικούς ήταν ο Χρίστος Τσαπάλας, η Άννα Σταματιάδη, η Μαρούσα και ο Νώλης Δρίβας. Δούλευαν κείμενα Δάντη, Πετράρχη, Τάσσο Τορκουάτο, Φώσκολο, Σολωμού (τα ιταλικά), Πιραντέλλο, Γκράμισι. Το '67 ο πατέρας μου έφυγε στην Ιταλία, εκεί ξαναδιάβασε το *Δεκάμερο* και πολλά σχετικά βιβλία, ήρθε σε συνεννόηση με τον Πουρνάρα¹³³ και ανέλαβε την δουλειά το '69 στην Κύπρο. Τελείωσε τον Οκτώβρη του '71 στην Αστυπалаία. Δούλεψε με κέφι, πολλές φορές σε βεγγέρες φίλων και γειτόνων διάβαζε φρέσκες ιστορίες και διασκεδάσαμε έφηβοι κι ενήλικες. Καθαρογράφαμε τα μεταφρασμένα χειρόγραφα εμείς τα παιδιά του, 14-15 χρονών τότε. Σήμερα πιστεύω ότι η ποιότητα της μετάφρασης οφείλεται βεβαίως στην πολύ καλή γνώση Ιταλικών και Λατινικών, στην βαθειά μελέτη σχετικών δοκιμίων ιταλικών, γαλλικών και αγγλικών αλλά πιο πολύ έπαιξε ρόλο η ελεύθερη, χαρούμενη αντίληψη για τον έρωτα που είχαν και οι δυο γονείς μου. Η μητέρα μου ευτύχησε να δει το βιβλίο τυπωμένο πριν αναχωρήσει... Χρωστάω να πω ότι με τα λεφτά του Βοκκάκιου – Πουρνάρα ζήσαμε φτωχά, αλλά ζήσαμε 2 χρόνια της δικτατορίας και ότι πάντα υπήρχαν εκδότες σοβαροί και αλληλέγγυοι όπως και ρεμάλια τυμβωρύχοι. Ευχαριστώ για την τιμή που αναφερθήκατε στο έργο του Νίκου Σαρλή. Εύχομαι δημιουργικές χαρούμενες μέρες στους νέους ερευνητές».

¹³⁴ Αναφέρονται επιπλέον στους Giovanni Battista Baldelli, Vittore Branca, Vincenzo Crescini, Ugo Foscolo, Henri Hauvette, Edgar Quinet κ.ά.

με το έργο του καθώς και παράμετροι που επηρέασαν τις εκάστοτε τοποθετήσεις ή οδήγησαν σε διαφοροποιήσεις στάσεων από τις επικρατούσες. Αυτά τα νέα στοιχεία, που εξακολουθώ να συλλέγω, ευελπιστώ να παρουσιάσω σε προσεχές μελέτημα.